JOSEF ŠKVORECKÝ

SPISY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Mirákl

IVO ŽELEZNÝ

SPISY JOSEFA ŠKVORECKÉHO - SVAZEK 8 - MIRÁKL

Obsah

- Kapitola první - PANNA MARIA POD KOBYLÍ HLAVOU
- Kapitola druhá - MRTVÝ KNĚZ
- Kapitola třetí - KLÁŠTER
- Kapitola čtvrtá - DETEKTIVKA
- Kapitola pátá - HYDE PARK
- Kapitola šestá - FRAŠKA NA FAŘE
- Kapitola sedmá - ZMATENÍ MUŽI NA LÉTAJÍCÍCH HRAZDÁCH
- Kapitola osmá - MYSTICKÝ OBRAZ
- Kapitola devátá - KONEČNÉ ŘEŠENÍ
- Kapitola desátá - CESTA KOLEM SVĚTA
- Kapitola jedenáctá - ZMATENÍ JAZYKŮ
- Kapitola dvanáctá - NÁVRAT K PANNĚ MARII POD KOBYLÍ HLAVOU

HONZLOVÉ,
TO MÁLO ZA TAK MNOHO

Politická detektivka

Vy představujete nebezpečí. Proto vás zabíjím. Rozumějte mi:
jako proti člověku nemám proti vám nic.

Graham Greene (Moc a sláva)

Žádný člověk není symbol... proto je tak snadné zabíjet skutečné lidi jménem té nebo oné zatracené ideologie; jakmile si je nějaký zabiják dokáže vyabstrahovat do symbolů, nemusí mít žádný pocit viny za to, že je zabil, protože to už nejsou skuteční lidé.

James Jones (interview s Nelsonem W. Aldrichem)

Vezměte člověku svobodnou vůli, a není co spasit.

sv. Bernard z Clairvaux

Na moderních diktaturách je strašné to, že pro ně neexistuje naprosto žádný precedens. Jejich konec nelze předvídat. V minulosti lidé dříve nebo později svrhli každou tyranii, opírajíce se o lidskou přirozenost, která svou podstatou toužila po svobodě. Jenomže my naprosto nemůžem s jistotou říct, že lidská přirozenost je konstantní. Vypěstovat lidské plemeno, které si nebude přát svobodu, je třeba zrovna tak dobře možné jako vypěstovat plemeno bezrohých krav. Inkvizice ztroskotala, jenomže Inkvizice neměla k dispozici prostředky moderního státu. Rádio, cenzura tištěného slova, standardizovaná výchova a tajná policie všechno změnily. Masová sugesce se za posledních dvacet let vyvinula ve vědu a my zatím nevíme, jak bude úspěšná.

George Orwell

Kapitola první - PANNA MARIA POD KOBYLÍ HLAVOU

1)

Nadzdvihl jsem svatého Josefa za svěží hlavičku. Dole z něho trčel nahrubo opracovaný kolík a v podstavci, mnohem pozdějším a konvenčně přezdobeném, byl otvor, zúžený zašlým těsněním, aby odpovídal průměru čepu. Sošku samu poznamenal - rukou pana Řeřichy - obrodný proces, a znamení dosud odolávala času i jeho staronovým osvícením. Svatý Josef, čtyři decimetry prastarého dřeva s dírkami po červotoči zamazanými sádrou, mi ležel v dlani, v tváři růžový, na sobě brčálovou tógu, pod šviháckou havraní kšticí oči jako pomněnky. Hleděl jsem na něho, a nemohl jsem si vzpomenout, jaký byl před lety, než mu Komunistická strana, propadlá střídavému pominutí smyslů, umožnila se oháknout. Byl snad už tenkrát jako rosnička? Bůh ví. Nevěnoval jsem mu tehdy pozornost. Jak jsem mohl tušit, že právě jeho si Pán Bůh vybere, aby na něm několika kosteleckým babičkám demonstroval, jak podivné jsou Jeho cesty.
Malovaným sklem padalo na křiklavou sošku křiklavé světlo: do okna vlevo od oltáře umístil pan Řeřicha svůj záznam o zázraku. V proporcích ovlivnila jeho malbu gotika, ve stylu a koloritu nezapřel své zaměstnání v Panexu, kostelecké továrně na hračky. Ve vejčitém okně stál zářivý svatý Josef (už ovšem v brčálovém rouchu) šejdrem nad věřícími, kteří se před ním scvrkli na formát kolibříků. Jejich zkřivené tváře a ručičky vztažené k šikmému světci měly patrně naznačit extatickou zbožnost: v rámci celkové kompozice daly se však také vyložit jako přirozená reakce lidí, jimž padá na hlavu kolos rhodský.
Ale pan Řeřicha se živil malováním plaváčků, a ani jeho veliká víra z něho neudělala Rembrandta. Na druhém okně, vpravo od oltáře, svítilo jeho vyobrazení někdejšího duchovního správce. Toho jsem pamatoval dobře: jeho nedělně vyholenou tvář, tektoniku hlubokých vrásek a šedivého ježka nad ní, hnědé oči, které vyšisovalo slunce. V podání zbožného panenkáře se ten velice zemitý kněz proměnil v růžový měsíc s modrými kukadly Šípkové Růženky, a přesto, že byl dosud v živé paměti, přidělal mu malíř starozákonní plnovous. Snad pocítil neadekvátnost svého umění a tradiční dekorací chtěl knězi dodat na důstojenství; docílil však jen toho, že se páter podobal dobromyslnému hippíři. Nechtěnou aktuálnost nerušila ani dosti středověká písmena, jež z pekelně černého pozadí ohnivě hlásala:
PŘESLAVNÝ MUČEDNÍKU, PROS ZA NÁS BOHA!
Otočil jsem se zády k oltáři, abych se rozhlédl po zbývajících oknech. Na ně však už panu Řeřichovi nezbyl čas. Zato bylo otevřenými dveřmi vidět daleko do krajiny, na šťavnaté louky a temný les, jenž odděloval Písečnici od Kostelce a světa. Kostelec a jeho Hlavní ulice, zasvěcená za posledních třicet let střídavě Eduardu Benešovi, Friedrichu Velikému, Stalinovi, Leninovi, profesoru Nejedlému a T. G. Masarykovi, nyní opět Leninovi, se ztrácela v podvečerní mlze jako hromádka kamení na jedovaté míse lučin a polí. Na západní obloze napodobil vládce vesmíru oblačnou fantazii barokního rytce. Svazek paprsků slunečního světla spojil jako po lineálu ocelový mrak s mystickým rybníčkem, kde se před jedenadvaceti lety koupala pochybná rusálka.
Najednou se mi panenkářovo dílo nezdálo neadekvátní. Patřilo do pohádky, spolu s výřezem krajiny za dveřmi, s rybníčkem jako klidné rybí oko, zhypnotizované éterickým ukázovákem Stvořitelovým. Nebylo, tak říkajíc, z tohoto světa. Ušklíbl jsem se, zvedl jsem svatého Josefa k jeho podstavci, a vtom, jak byl hladce natřený, vyklouzl mi z ruky a spadl na podlahu. Něžně jsem se sehnul k tomu divotvorci, jenž v ústraní kaple pod Kobylí hlavou přežil víc než dvě století, a poznal jsem, že je konečně po něm. Nárazem pukl po délce, pootevřel se jako kniha, a já do ní nahlédl.
Co jsem viděl, přečetl jsem dobře; ačkoliv tady Bůh jednal proti vlastnímu zájmu, opět se mě dotkla jeho ruka a já věděl, že mi dává znamení. Dost jasné znamení. Falický výběžek na spodině sochy nebyl nedílná součást světce, ale kolík zaklížený do vyvrtaného otvoru.
Zaviklal jsem kolíkem, a napůl se vylomil. Kolem horního okraje se bělaly stopy lepidla. Kdyby nebyla soška tak stará, řekl bych, že obyčejné kancelářské lepicí pasty.
Ale soška pocházela z osmnáctého století. Zarazil jsem kolík dovnitř, v kapse jsem nahmatal špagát a pevně jsem svatému Josefovi svázal nohy. Pak jsem ho opatrně posadil kolíkem do těsnění otvoru v podstavci. Musel jsem se usmát, i když do smíchu mi nebylo. Vzpomínka, kterou ve mně vyvolala ta falická hra, byla příliš živá, protože příliš absurdní.

2)

Neboť historie mé účasti na zázraku začala rovněž falusem; ne symbolickým, ale mým vlastním, zle postiženým gonorrhoeou, jež nemohla pocházet od nikoho jiného než od profesorky ruštiny Ireny Znenáhlíkové. Přijela na hradišťské školení tři dny před večírkem na rozloučenou rovnou z Bulharska, kde pomáhala budovat velký prasečinec. Na stavbě pracovali také brazilští černoši, jejichž profesí bylo mládí a pokrok a kteří objížděli svět jako honorovaní bojovníci za mír. Moje gonokoky obcestovaly tedy celou zeměkouli, což snad vysvětlovalo jejich jedinečnou odolnost, málem nezničitelnost.

Upozornily na sebe ve vlaku do Kostelce svěděním, výtokem a rychle se zvětšujícím zánětem předkožky. Dokonale mi zkazil náladu, když jsem odvrátil zrak od toho nadělení a okénkem ujíždějícího záchodu jsem pohlédl na zelený kraj, jímž se vlak plazil jako had k rubínovému jablku zapadajícího slunce. Večer jsem se ošetřil studenou vodou, ale když jsem ráno vstal, dosáhl už můj nástroj rozkoše téměř dvojnásobku své obvyklé délky, nikoli ovšem jitřní erekcí. Předkožkou, podobnou napuchlé pneumatice, proklouzávaly šedivé kapičky, popsané ve všech příručkách. Svědění bylo nesnesitelné a já, vyrobiv si z kusu gázy primitivní suspensor, odebral jsem se nastoupit místo učitele na vyšší dívčí škole.
Trýznily mě zneklidňující myšlenky. Mohu si dovolit představit se tomuhle malému, šeříky obrostlému městečku tím, že hned první den navštívím venerologickou ordinaci? Mimo vši pochybnost bude personálně vybavena absolventkami sociálně - zdravotní školy, a třebaže teoreticky je diskrétnost v ordinaci zaručena, i sestry jsou jenom ženské. Bude skutečně v jejich silách pomlčet o tom, že nový profesor jejich almy mater se do Kostelce přijel léčit na kapavku?
Čím víc jsem o tom přemýšlel, tím víc se ze mě vytrácela odvaha odhalit strašlivě zdevastovanou část těla očím nějaké absolventky. Před svoji první třídu, neobyčejně prsatou smečku mladých samiček, jsem sestoupil jako na dno černého zoufalství. Bylo předjaří, a holky v třetím ročníku seděly v přiléhavých tričkách. Napadlo mi, že asi předtím měly tělocvik; teprve mnohem později mi Liška prozradila, že trička byl záměr a panenskými kozičkami jsem měl být uveden do rozpaků, rozohněn či jinak vyzkoušen ve svém kanectví. Jenže já na to neměl myšlenky. Nezáživně jsem blábolil o Stalinově spisku o jazykovědě, jak to bylo předepsáno v osnovách, a můj duch se zabýval otázkou, zda ty všude popsané kapičky neprosáknou kalhotama.
Když neinspirovaný výklad trval asi půl hodiny a já pořád seděl za katedrou jako pařez a nedával najevo žádné známky vzrušení, přihlásila se najednou dívka s nápadně pikantním nosem. U jeho kořene seděly blízko sebe evidentně příliš mazané oči, zelené a podlouhlé, a pod nima zářily čerstvě olíznuté a předimenzované rty. Zeptala se, jestli smí na stranu. Trochu mě to vyvedlo z míry, ale pohled na úplně všemi mastmi mazanou liščí tvář mě okamžitě poučil, že jde o provokaci. Na stranu se nedovolovaly ani desetileté holčičky na polické měšťance, kde jsem se živil před tím, než jsem marxistickým žargonem na hradišťském školení zapůsobil na téměř všemocného ředitele kostelecké sociálky a byl uprostřed školního roku přeložen do jeho dívčího ráje. „Prosím," pravil jsem ledově, a Liška - ta přezdívka byla něco jako láska na první pohled - v úzké tmavomodré sukni a v bílém tričku, pod nímž bylo vidět velmi dobře vyplněnou podprsenku, se krokem profesionální kurvy vzdálila z místnosti. Třídou zašumělo. Pokusil jsem se upoutat pozornost na maršálovy myšlenky o slangu, ovšem marně. Sotva slyšitelné chichotání pokračovalo a ustalo naráz, teprve když vrzly dveře, kaštanová Liška se, opět krokem profesionální kurvy, vrátila, a já si všiml, že na tričku došlo ke změně. Nebyla už pod ním našponovaná podprsenka, ale dvě nádherné, pevné a pružné polokoule a skrze napjatou tkaninu na mě významně koukaly temné terče. V tichu Liška přešla kolem katedry a polokoule se nepopsatelně pohybovaly. Také jsem oněměl.
Z očarování mě vytrhla rychle sílící nepříjemnost v nohavici, a najednou mě sklátila bolest. Nápadně jsem se zkroutil za katedrou a třídou, jako jarní vánek, prolétlo nové zašumění. Pokus o záchranu návratem k maršálovým jazykovědným spekulacím se proměnil v debakl a já měl pocit, že se mi vzadu kouří z propocené košile.
Když jsem se v předklonu a zakrývaje si prosáklý poklopec Stalinovou brožurou, dostal do sborovny, stál tam jakýsi chlápek, nesmírně elegantní (na tu dobu svetrů a manšestrových kalhot) a bavil se s Ivanou Hroznou, zástupkyní ředitele. Dokonce měl knírek a barevnou kravatu, a přesto byl úsměv Ivany Hrozné nějak zářivě optimističtější než ráno.
„Pojď dál, soudruhu Smiřický!" pravila nadšeně. „Vy jste se ještě neseznámili, že ne? Tohle je soudruh doktor Gellen, učí u nás zdravovědu," řekla a chlápek na mně spočinul úzkýma očima, jež měly výraznou barvu zralých borůvek. Instinktem, jenž spojuje podobná bratrstva, jsem v něm okamžitě poznal zkušeného, a jistě velmi úspěšného děvkaře a došlo mi, že jsem zachráněn.

3)

„Vy jste se činil," řekl mi, když jsem mu ve svém kabinetě ukázal výrazně ozvláštněnou část svého těla. „Na jaký škole jste to učil, prosím vás?"
Vykáním se mezi námi vytvořil důvěrný vztah, který soudružské tykání, na škole povinně zavedené, jinak znemožňovalo
„Na měšťance."
„Proboha! To máme tak zkažený pionýrky?"
„Neurvale mě uchopil doktorskými prsty."
„Tohle je ze školení, pane doktore."
Šviháckéoči na mě mrkly, tiše mě odhadly a doktor stiskl, aby vytlačil několik kapiček. „Vida, vida! Přitom jsme u nás s pohlavními nemocemi skoncovali, jak víte."

Vysvětlil jsem mu, že moje bacily nejsou v rozporu s vládním zjištěním, neboť je to import z Brazílie. Zaujalo ho to a vyžádal si jméno a adresu bacilonosiče Znenáhlíkové a já mu ji ze msty dal.
„Jako svazačka, nebo dokonce členka Strany, by měla vědět, že její povinnost jako onemocnělé je okamžitě se léčit," řekl a pořád mě sledoval borůvkovým zrakem. „Já ji pro případ, že tu povinnost zanedbala, ohlásím na příslušných místech. To je zase moje povinnost." Udělal pauzu a významně dodal: „Jako lékaře." Nepouštěl mou chorou část z doktorského hmatu. „Vy," pravil pomalu, „jste svou povinnost splnil. Jako pedagog a -"
„- uvědomělý nestraník," řekl jsem do jeho pauzy. Doktor Gellen naposled stiskl moji zuboženinu, jako kdyby mi potřásal pravicí, a vyzval mě, abych se zapoklopcoval.
Šel si umýt ruce k umyvadlu.
„Bude to muset pod mikroskop. Je tu jakási možnost, že je to jenom nějaká exotická forma ballanitidy. Ale moc bych na to nespoléhal."
„Vyšetříte to sám, pane doktore?"
Pod knírkem se elegantně ušklíbl.
„Ne. To udělá samozřejmě laboratorní sestra. Ale nemějte strach, pane kolego. Naše sestry nedrbou." Asi na mě byla vidět nedůvěra v tak zázračnou vlastnost, protože hned dodal:
„Uvidíte sám, až je uvidíte. A jestli se ukáže, že to je to, čeho se obáváme - jako že se to ukáže - povedu to, řekněme, jako zánět uretry. To by vám vyhovovalo?"
„Zasmál se na mě jako majitel nějaké soukromé praxe."
„Tomuhle ale říkám smůla. Opravdu vás lituju. Dostat se na náš děvčinec, a zrovna takovéhle nevhodné nadělení! Být vámi, asi bych se šel ožrat. Nepůjdete? Šel bych s vámi."

4)

V nemocnici mě představil sestře s nepravděpodobným jménem Udelína a já pochopil, proč si byl tak jistý její mlčenlivostí. Byla to statná nevěsta Kristova, už trošku v letech, počínala si věcně a profesionálně a její řeč se vyznačovala nekomentujícím realismem, jenž připomínal styl západní žurnalistiky, jenže byl podložen hlubší jistotou,
„Smiřický... nemáte náhodou strýčka velebným pánem v Budějicích?" zeptala se a energickým gestem mi naznačila, abych vytáhl předmět šetření.
Při zmínce o tom hodném knězi jsem se zastyděl. Jezdíval k nám od nepaměti, vždycky mi přinášel nějaký dárek, obyčejně bonboniéru, a na rozloučenou mi dělal na čelo křížek. Tohle si ode mě nezasloužil.
„Ano. Totiž - už tam není."
„Copak?" Sestra Udelína nahřála očko z ocelové niti v plameni kahance a obratně mi je strčila do močové roury. Přijal jsem to jako trest. „Přeložili ho?" zeptala se. „Měl už být dávno děkanem," říkaly jsme si vždycky. „Takový vzorný, vzdělaný pán a laskavý, plný pravé křesťanské pokory." Zavrtěla očkem v místech, kde to pálilo jak čert, až jsem vzdychl.
„Zašili ho," vylétlo ze mě. „Byl zatčen."
Sestra vytáhla očko a prohlédla si je proti světlu.
„Tak?" pravila, jako kdybych jí byl ohlásil, že strýček předsedá exerciciím na Svaté Hoře. „A copak si na něj vymysleli?"
Zapnul jsem poklopec a sestra umělecky potáhla sklíčko blankou z mé uretrální trubice.
„Čet něco - pastýřský list pana arcibiskupa, myslím - z kazatelny."
„Po tom oni strašně jdou. Pan arcibiskup je prý taky ve vězení," pravila sestra skoro radostně a vložila sklíčko pod mikroskop. „Světec. Velký světec! Za Němců byl šest let v koncentračním táboře. My jsme ho znaly z předválky. Chodíval k nám někdy sloužit mši svatou, ještě když jsme byly v Praze ve Vinohradské nemocnici. No vida, už je zase ve vězení! Někdo říká, že jenom v domácím vězení, ale to přijde," dodala, opět se mi zdálo, že spokojeně. „Á, tady je máme! Pojďte se podívat!" vstala a udělala mi místo u mikroskopu. „Gonokoky jsou vždycky po dvou. Taková dvě zrníčka u sebe, jako blíženci. Vidíte je?"
Viděl jsem je zatraceně dobře, ten výsledek ne úplně marxistických zájmů na hradišťském školení. Řekl jsem:
„Potvory!"
„Jim nenadávejte," pravila Udelína a odstrčila mě od mikroskopu. „Ty za to nemůžou. Ale hřích se nevyplácí.
To máte pravdu. Aspoň ne některé hříchy."
„Žádné hříchy," zahleděla se znovu na mé gonokoky a pravou rukou zapisovala jejich počet do formuláře.
„Žádné. Někdy to ze začátku vypadá, že Bůh na hříšníka zapomněl. Ale to je pouhé zdání. Boží mlýny melou pomalu, ale -" narovnala se a pohlédla mi do očí. „Máte kapavku, pane profesore. Žádná mýlka. Odnesete si to k panu doktorovi sám, nebo -"
„Ne ne, neobtěžujte se!" pravil jsem rychle a uhnul jsem jí očima k gigantickému čepci. Z vysokých oken na něj dopadalo depresívní mléčné světlo, přes černý hábit svého řádu měla sestra širokou bílou zástěru, u objemného pasu se houpal černý růženec a z baculaté tváře venkovské hospodyně hleděly na mě pomněnkové oči. Vcelku vypadala sestra Udelína vesele.

Nechtělo se mi jen tak sebrat svůj ostudný ortel a odejít. Snad jsem taky cítil potřebu nějak se ospravedlnit před zatčeným strýčkem. Chvíli jsem otálel, a pak jsem se zeptal:
„To vás sem z Prahy - přeložili?“
Na rozdíl od elegantního doktora Gellena nepokládala sestra za nutné chodit kolem horké kaše.
„Ano. Většině řádů zakazují činnost,“ pravila znovu neadekvátním tónem radostného nadšení. „Školské a kontemplační sestry už poslali do Broumova. Zřídili tam takový, říkají tomu koncentrační, klášter. Nemocniční sestry zatím jenom musely z Prahy na venkov. Říká se ale, že půjdeme z nemocnic do útulků pro mrzáčky od narození a pro nevyléčitelně choré.“
Nevěděl jsem, co poznamenat k těmto veřejnosti dost neznámým událostem, a tak jsem jenom položil otázku:
„To tam nemají dost personálu -?“
„Inu, to víte. Mrzáčci od narození, to jsou moc velcí ubožáčci. Většinou se ani hýbat nemohou, natož chodit. Potřebují péči čtyřiadvacet hodin denně. A civilní sestry - na nich to ani nemůže nikdo chtít. A pak - mrzáčci nemají na světě nic, kromě Pána Boha.“
Nějaký radikál v Rudém právu nedávno požadoval, aby i mrzáčci od narození byli vysvobozeni z pout pověry, ale sestra zřejmě Rudé právo nečetla. Neřekl jsem jí to. Mrzáčci od narození stejně neměli naději na podobné vysvobození. Jsou příliš nároční a civilní sestry příliš vdavekchtivé.
„Říkáte - koncentrační klášter?“ Slyšel jsem ten nehezký termín poprvé. Jako tak mnozí, neměl jsem tušení o nejnovější vymoženosti třídního boje. „To je - co to -?“
Odmlčel jsem se, trochu v rozpacích. Nejlepším prostředkem utajení je obecná lhostejnost ke všemu, co většinu lidí osobně nepálí. Jako tak mnohé, ani mě problémy kléru, svatého biskupa a nevyléčitelných mrzáčků zvlášť netížily.
„Jsou dva,“ pravila věcně Udelína. „Mužský a ženský, oba v Broumově. Soustřeďují neboli koncentrují se tam všechny řeholní osoby, ať patří ke kterému chtějí řádu. Všichni musejí pracovat v některé továrně. Sestrám původně přidělili jednu malou tkalcovnu v Olivětíně. Měla staré zařízení, samé selfaktory, jestli to znáte, přitom se člověk hodně naběhá. Až na ředitele a mistra tam pracovaly jenom sestry. Ale nedávno je rozhodili po několika fabrikách v Broumově, protože z toho byly -“
Z ničehož nic se odmlčela a vstala. Zavětřil jsem. I tahle mimo politické strachy žijící osoba tedy nakousla něco, co nehodlá dopovědět. Možná ale že to nebude politický strach. Nezačaly se sestřičky kurvit s mistrem? Hned jsem ten nápad zamítl.
Taková věc by byla z hlediska státní ideologie spíše žádoucí... Ale ovšem! Rozhození sestřiček po více fabrikách skýtá patrně mnohem větší možnosti smilstva - „Do práce!“ zvolala Udelína. „Moc jsem se zapovídala. Podívejte, co tu mám dneska močí!“
V dřevěné šteláže stála vyrovnaná řada zkumavek, představujících pestrou škálu žluti. Nasadil jsem tón odpovídající dobové, úředně připuštěné žertovnosti:
„Copak? Sestry neplnily plán?“
Udelína pohlédla na ostudný glejt, který jsem držel v ruce, pak na mě, a odhadla mě jako předtím dr. Gellen.
„To vůbec ne! My jsme pracovité. Zahálka je jeden ze sedmera hlavních hříchů. Ale začlo se poukazovat na to, že sestry plní plán líp než která jiná fabrika v Broumově. A to měly ty nejstarší stroje. Průměrně, říká se, asi na sto padesát procent. Dělalo to mezi dělnictvem zlou krev.“
Vzala zkumavku s močí, ukápla do ní z kapátka a vytvořila něco na způsob anýzového likéru. Usmál jsem se na ni. Taková tedy byla příčina konce řádové přádelny. Strčil jsem svůj ortel do kapsy a odešel jsem k dr. Gellenovi, který to diagnostikoval jako zánět močovodu z nastuzení.

5)

Brzy se ukázalo, že sociální škola je pěkný hambinec. Teoreticky to bylo zařízení pro obě pohlaví a na podzim prý měli v prvním ročníku jednoho hocha. Nápor dvou set šedesáti žákyň vydržel jenom měsíc. Výboje studentek sociálních nauk se proto soustřeďovaly převážně dvěma směry: k místní sochařsko - kamenické škole a k vojenskému gymnáziu. Ve městě byla ještě sedlářská průmyslovka, ale tu žákyně vynechávaly, protože její osazenstvo sestávalo převážně z venkovských buranů a dívky ze sociální školy, přestože jedním z nejoblíbenějších (před revolucí hlavních) předmětů tam bylo vaření, se chovaly jako intelektuálky.

Můj příchod sliboval zpestření. Jenže se mnou nic nebylo. Snad v rámci božího trestu a záměru - později jsem se bránil takovému teologickému myšlení, ale *quia turpe, quia indignum* - vyvinul se z kapavky skutečný zánět močovodu a ballanitida také přežila dávno zahubené gonokoky. Jedna funkce mého organismu byla tak na delší čas ztížena, druhá prakticky znemožněna. Chtě nechtě musel jsem se uchýlit k zdrženlivosti a doufat, že holky mě budou pokládat za vola a dají mi pokoj.
Zdrženlivost však na ně účinkovala asi jako odhalené kotníčky pod viktoriánskou sukní na chtíče mých dědečků. Při experimentu s podprsenkou nezůstalo a následovala řada jiných, různých, kolektivních i soukromých. Na škole se zahnízdila místní móda neuvěřitelných dekoltů (po mých hodinách vždycky zmizely). Jednou někdo při

tělocviku omylem zamkl šatnu a porouchal zámek, takže do sociální nauky se holky dostavily v trenýrkách. Cestou ze školy do svého podnájmu na kraji města potkával jsem, nápadně pravidelně, osamělou studentku, každý den jinou: byl to vzorný *teamwork*, a jak jsem se později dozvěděl od Lišky, i jakási soutěž, na niž se dokonce přijímaly sázky. Studentka na mě pokaždé upřela do široka rozevřené oči a něco jí upadlo: kniha, aktovka, šáteček. To už byl ale efekt příliš přehnaný a přesvědčil mě, že spíš než předmětem pohlavní touhy jsem objektem poněkud pubertálního holčenčího humoru. Také jsem dostával hodně vášnivých psaníček a nějaká, zřejmě opravdu toužící duše mi posílala lístky na mléko pro kojící matky, za které jsem se však ostýchal v Kostelci nakupovat, takže přicházely nazmar. Díky intimním potížím zůstával jsem přesto přese všecko jako ledovec. Jenže málo platné, holky to nedonutilo ke kapitulaci. Jenom to poněkud zintelektualizovalo jejich přičinlivé úsilí.

Novou etapu zahájila opět dívka s pikantním nosem a mazanýma očima blízko u sebe.
„Kožíšková," vybídl jsem ji jednoho dne, když jsem při hodině politické ekonomie zastupoval schůzující Ivanu Hroznou, „napiš nám vzorec pro zmenšující se míru zisku v pokročilém kapitalismu."
Liška, tentokrát řádně v podprsence, ale zato v sukních, které neměly daleko k historicky mnohem pozdější mini (vykasala si je pro ten účel v pase), na mě nevlídně pohlédla:
„Soudruhu profesore, prosím vás, netykejte mi!"
„Cože?"
„Abyste mi netykal."
Třída souhlasně zamručela. „Ano! Netykejte nám!" ozval se kdesi vzadu polovýkřik pečlivě schované bojovnice a Liška u tabule pokračovala:
„My nejsme žádné děti a nám to vadí, když nám tykáte!"
Změřil jsem ji nestoudným pohledem. Dítě opravdu nebyla.
„No dobře, Kožíšková. Jak si přejete. Tak nám tedy povězte, jak je to s tou ziskovou mírou," pravil jsem s profesorskou ironií.
Nepověděla a dostala pětku. Za deset minut jsem ve sborovně oslovil šedesátiletou přesluhující učitelku češtiny:
„Ančo, co bys tomu řekla? Ve třetím ročníku si zakázaly, abych jim tykal!"

6)

Vyrostl z toho problém, který si vyžádal zvláštní konferenci učitelského sboru. Požadavek třetího ročníku totiž hrubě porušil obecnou normu doby a pro Ivanu Hroznou, která se mezitím stala ředitelkou (Procházka povýšil na zemského inspektora), nebylo tykání vůbec záležitostí gramatiky, ale světového názoru a zlidovění demokracie.

„To jsem, soudruzi a soudružky, opravdu nečekala!" mateřská ňadra se jí dmula pohnutím a ošklivou tvář naplňovala lítost. „My tu odstraníme starý způsob oslovování, žádné pane profesore a slečno Kožíšková, a soudružky nám najednou přijdou s takovým zpátečnickým požadavkem. To mě, nic vám nezastírám, to mě ranilo! Já nevím, co dělat!"
„Já bych, Ivanko, napsala oběžník," pravila Evženie Vikusová, učitelka dříve vaření, nyní teorie výživy. Nedávno o vlas ušla zkáze, neboť předražené buřty jejího otce velkouzenáře byly dosud v živé paměti, a mimoto měla kompletně zlatý chrup jako následek specializace na dorty. V Sovětském svazu, kde to nevěděli, vyšla však nedávno její slavná Česká kuchyně a to, spolu se vstupem do Strany na gottwaldovskou výzvu, zachránilo ji před likvidací, kterou požadovali někteří kostelečtí radikálové. „Já bych napsala oběžník, Ivanko," řekla, „a prostě bych holkám nařídila, že kantorům se vyká - totiž tyká, a basta!"
Ivana zavrtěla hlavou.
„To by byla chyba, soudružko Vikusová. Ve škole není vhodné uplatňovat taková rázná opatření jako v praktickém životě. Tady boj starého s novým nabývá jiných forem, které jsou podmíněny mládím našich dívek. My komunisté se musíme snažit rozumět a přesvědčovat, ne trestat a nařizovat, jak to dělávali buržoazní učitelé. I když tohle mě opravdu bolí, s tím vykáním."
„Já bych jim to nařídila, a bylo by po parádě!" trvala na svém teoretička výživy. „Jenže když myslíš, tak aby se snad svolala svazácká schůze, a -"
„To bude asi správné," přikývla nejistě Ivana a rychle v ní začalo růst nadšení. „A já si vezmu slovo, - nebo ne, líp bude, když jim to poví některá z nich, třeba Pecáková z čtvrté bé, jak u nás dnes tykání plní úplně jinou funkci -"
Chtěl jsem nějak obratně promluvit o funkci tykání v případě mém a mých žákyň, ale předešla mě Zdenka Procházková, manželka bývalého ředitele:
„Heleď, Ivano, nejdřív bysme si měli ujasnit, proč děvčata vlastně chtěj, aby jim tady soudruh vykal. To je úplně podle pedagogickejch zásad - a podle Marxe, myslim, taky. Nejdřív odhalit příčiny a pak je řešit."
Ivaně se na tváři objevila směs úcty a zahanbení, že ji někdo přistihl při tak základní chybě proti dialektice výchovy.

„Máš pravdu, soudružko Procházková. Nejdřív musíme věc analýzovat. No, já si myslím - já se obávám, že mezi našimi dívkami je přece jen ještě hodně soudružek, které vyrůstaly v měšťáckém prostředí - a taky dcerky větších rolníků - a rok je možná ještě dost krátká doba, ještě se jim soudružské tykání nevžilo. Bude to vyžadovat asi nějaké školení -“
„To nevim,“ Zdena Procházková mrkla po mně. Seděla ve sborovně v teplákách, jež halily přetrénované, už nejmíň čtyřicetileté tělo. Tvář měla ošlehanou větrem z příliš mnoha kanoistických výprav a na rukou mozoly od hrazdy nebo snad od pozemního hokeje. „Já teda nevim, Ivano,“ řekla, „jestli to nebude složitější, nebo vlastně jednodušší, než že naše děvčata jsou ze statku nebo dcery živnostníků. On tady soudruh je mladej - asi pětadvacet, že?“
Kývl jsem.
„A našim děvčatům je patnáct až devatenáct. Voni jsou zvyklý, že mladíci jako tady soudruh jim vykaj. Kdyby bylo soudruhovi tak padesát, šedesát, tak by jim to bylo fuk, ale -“
„To mi, vidíš, Zdeničko, nenapadlo!“ užasla Ivana. „Ale asi budeš mít pravdu - i když já bych vliv těch přežitků nepodceňovala“ -
Došlo k debatě, která se táhla a táhla, ale posléze skončila neslýchaným závěrem: vzhledem k opačnému pohlaví a jim blízkému věku bylo mi oficiálně povoleno žákyním dvou nejvyšších ročníků vykat. Když jsem potom voňavým jarním večerem doprovázel Zdenku Procházkovou domů k šeříkovému předměstí, kde jsme oba bydleli, řekla mi na rozloučenou kamarádsky:
„Heleď, ale nevadí ti, že já ti tykám?“
„Prosim tě, proč?“
„No já že bych mohla bejt tvoje máma.“
„To bys mě musela mít v deseti.“
„V sedmnácti, hochu, v sedmnácti!“ vzdychla. „Tak dobrou noc.“
Vylovila klíč z objemné kabely, kde měla švihadla a gumovou koupací čepici, a odemkla vrátka zahrady rodinného domku, jehož majitel se nyní zabýval zemskou inspekcí škol v Praze. Postál jsem, než vrátka zase zamkla, a když vyběhla po schodech ke dveřím, zamával jsem jí.
„Víš, jak ti říkám?“ zavolala do pomalu houstnoucí tmy.
„Ne. Jak?“
„Maugli.“
„Proč?“
„Seš lidský mládě,“ pravila záhadně, „mezi soudruhama.“
Nevěděl jsem, jak to myslí, jenom jsem se zasmál a vykročil jsem k fialovým keřům, mezi nimiž cesta mizela v šeru. Snad do mě nějak viděla nebo co, ale zapomněl jsem na to a přijal jsem její heslo bez ptaní. V životě nám zůstane utajeno tolik věcí a - jak by řekla sestra Udelína - většinu příležitostí k dobrému skutku bídně promarníme.

7)

Tvrdošíjnost mého zánětu poutala zájem dr. Gellena. Jednou večer, když měl noční službu, pozval mě k sobě do nemocnice, a sotva za námi zaklaply dveře služebního pokoje, navázal činem na slova, jimiž se se mnou rozloučil po našem prvním rozhovoru. Z krabice po penicilínu vytáhl unikát: pravou skotskou whisky; pak z lednice, kde choval nějaké zkáze podléhající léky, vyndal plechovou kádinku na roztoky, plnou ledu, roztříštil led o desku stolu a ve skleničkách od hořčice vyrobil dvě *scotch on the rocks* jako z amerického inzerátu.
„Na vaše zdraví!“ zdvihl sklenici s miniaturním ledovcem v medové tůni. „Upřímně řečeno, pokud jde o váš penis, obávám se, že tenhle lék bude stejně účinný jako každý jiný.“
Lekl jsem se. Gellen však zachoval klid a pravil:
„Vždycky ovšem zbývá radikální řešení.“ Všiml si, že můj úděs se tím jen vystupňoval, a dodal chlácholivě:
„Nemyslím amputaci. Jenom obřízku.“
Napil jsem se a dobrá whisky mě uklidnila. Dr. Gellen mi ihned dolil.
„Na zdraví naší Strany!“
„Naší?“
„Jste přece pokrokový nestraník jako já?“
„Nestraník určitě.“
„A pokrokový taky. Nepokrokoví nestraníci nezastávají v našem zřízení tak odpovědné funkce jako vy,“ zazubil se.
Na kratičký zlomek vteřiny mi napadlo, jestli pan doktor nezastává, kromě své úřední funkce, ještě jednu, tajnou. Ale připadalo mi, že na něco takového je příliš inteligentní. Řekl:
„Tak mi napadá - všiml jste si někdy zajímavé vlastnosti záporné předpony ne?“
„Jakou vlastnost myslíte?“

„Měl byste o tom vědět víc než já. Máte lingvistické vzdělání," řekl. „Ale podle některých buržoazních teorií se problémy světa dají zredukovat na otázky jazyka. Jistě to znáte."
Přecenil moje vzdělání. Jenom jsem o tom něco zaslechl, někde při soukromé debatě.
„Na fakultě se spíš studovaly *Dějiny VKS(b),*" řekl jsem.
„Třeba byly buržoazní, něco na těch teoriích je," pravil dr. Gellen. „Například: charakterizoval jsem vás slovní dvojicí složenou ze substantiva nestraník a adjektiva pokrokový. Takto označený občan se ideově příliš neliší od občana charakterizovaného přesunem předpony ne ze substantiva na adjektivum: nepokrokový straník. Lidově se mu říká ředkvička."
Hra mě zaujala a podezření na druhou funkci pana doktora vyprchalo.
„Přesuneme-li nyní obě záporné předpony do jediné dvojice," pokračoval, „dostaneme dva nové dvoučleny: nepokrokový nestraník a pokrokový straník. Řeklo by se - dno a vrchol společenského žebříčku v našem lidově demokratickém zřízení."
Vstal a přistoupil k malé černé tabuli na stěně, kam mu sestra křídou napsala pravděpodobné noční povinnosti. Smazal nápis Pravděp. Ex: *pí Součková a p. Habr* a místo něho napsal:
pokrokový straník
NEpokrokový straník - pokrokový NEstraník
NEpokrokový NEstraník
Asi takhle vypadá dnes naše společenská hierarchie. Zajímavá je tu symptomatika negativní částice ne."
Upřel na mě borůvkové oči a připadal mi najednou jako člověk, jehož intelektu se naše doba vyhnula. Pocit příbuzenství ještě jiného, než je bratrství feminofilů, se ve mně smísil s hřejivou vlnou whisky.
„Říkal jste, že jste studoval *Dějiny Všesvazové strany bolševiků*," pravil ten muž z jiného, patrně mého světa.
„Měl jste možnost číst i jiné materiály k tomu tématu?"
„Takové věci, z mnoha dobrých důvodů, nečtu."
„Snad byste měl..." pravil Gellen do ztracena, „... a jako intelektuálně vyspělý pokrokový nestraník i mohl," pohlédl mi do očí a otočil se zpátky k tabuli. „Tenhle graf tedy odpovídá dnešní situaci. Ovšem pouze zhruba. Jsme sice teprve rok a něco vzdáleni revoluci, přesto však už nyní jeví záporná částice ne, všímáme-li si dobře, tendenci, kterou bych nazval difúzní. Chce být přítomna ve všech třech stupních systému, takže se z tohoto uskupení poznenáhlu vytvoří uskupení jiné, které nazvěme třeba vrstvy budoucnosti."
Vzal křídu a psal:
NEpokrokový straník
pokrokový straník - pokrokový NEstraník
NEpokrokový NEstraník
Pak usrkl ze žlutavé laguny, zacinkal tající krou a zálibně chvíli hleděl na své čáry.
„Předpona je nyní rozložena po systému rovnoměrně, ve všech třech stupních hierarchie," řekl, „takže systém se jeví jako stabilnější. Ale je to systém třístupňový, a částice jsou čtyři. Druhý stupeň je zdvojený, a stabilita proto nedosahuje žádoucí intenzity. Difúze, podle mého odhadu, bude tedy pokračovat, možná i katastroficky, až se vytvoří systém následující."
Psal:
NEpokrokový straník
NEpokrokový NEstraník
pokrokový NEstraník
pokrokový straník
Opět se zahleděl na své dílo. Pořadím posledních dvou složek této čtyřstupňové hierarchie si nejsem úplně jist a bude možná variabilní. Jediný konkrétně existující vzor je zatím Sovětský svaz, a ten v tomhle bodu nedává jasnou odpověď. Hlavy lítaly oběma kategoriím. Odmlčel se, stál v bílém plášti na černém pozadí tabule, hladil si knírek ukazováčkem a vypadal trošku jako čert. Pak se vymanil z jakýchsi soukromých vizí, dopil whisky a řekl: „Měl bych ovšem připojit sémantickou definici -" a někdo zaklepal. Gellen rychle smazal svůj graf a zařval:
„Dále!"
Dovnitř vpadla františkánka a řekla, že pan doktor má jít okamžitě na ošetřovnu, že tam mají ošklivý úraz.

8)

Úraz, který nás očekával na ambulanci, nebyl vůbec ošklivý. Naopak. Na otáčecí stoličce seděla mladá žena a vyděšeně hleděla na doktora přes bílý kapesník, který si tiskla k nosu. Vedle ní stál udělaný mladík v manšestrákách a koukal na nás skoro ještě zděšeněji.
„Copak se stalo?" zeptal se Gellen přísně.
„Pane doktore - já sem -" promluvil mladík, „- my sme - v sobotu sme se brali - a já - byl sem ňák nevobratnej nebo co - my sme spolu štípali dříví a já sem - Lidušce usek nos!"
„A jeje!" pravil Gellen s netajenou radostí. „Tak se ukažte!"

Mladá žena velice opatrně sundala kapesník. Naskytl se nám pohled sice krvavý, ale zdaleka ne tragický. Manžel zřejmě dobře ostřil své nástroje, protože dívce uťal přesně jen masitou špičku nosíku. Špička nyní visela na kůžičce a trochu se houpala na pozadí plných rtů, které se stahovaly do plačtivého půloblouku.
„Pane doktor," pravil mladík šeptem, asi z ohledu na mou přítomnost. „Já se vám budu revanšovat s o u k r o m ě! Jenom dyž Lidušku zachráníte, aby nebyla zvohyzděná! Můžu vám dodat drůbeř v každym množství -"

Seděl jsem pak s dodavatelem drůbeže na chodbě, a mladík se strachoval, jestli to manželku nebude bolet. Několika neobratnými otázkami obratně zjistil, že nejsem ve Straně, a požádal mě, abych zašel dovnitř a řekl doktorovi, ať dá manželce injekci, aby neměla bolest. Že on na nějakou tu husu koukat nebude - Nakonec se manželka objevila mezi dveřmi. Oči, už ne tak ustrašené, modře hleděly přes velice odborně vyhlížející náhubek z gázy. Novomanžel se vymrštil, pokusil se vtisknout doktorovi do dlaně bankovku, ale Gellen řekl, aby to nechal být, že peníze on nepotřebuje; mladík spiklenecky pronesl „Rozumím!" a něžně si odvedl manželku s přišitým nosem dlouhou chodbou k východu. Před nemocnicí na něho čekala bryčka.
Jak šli pryč, všiml jsem si, že manželka má mimořádně půvabné nohy. Setkal jsem se pohledem s Gellenovýma borůvkovýma očima.
„To víte, pane kolego," řekl dr. Gellen. „V pokrokových špitálech má lékař mladý kundičky pěkně pod střechou. Ale tady? Řád svatého Františka! Tak se člověk musí trochu kompenzovat na ambulančních pacientech."
„Nestačila by zdravotní výchova na sociálce?"
„Tam se to moc chce vdávat," pravil doktor. „To poznáte, až se vyzdravíte."

9)

Liška se kupodivu nezúčastnila kolektivních provokací s osamělou studentkou a na zem spadlým šátečkem, ale to jen proto, že mě, aniž jsem to tušil, bedlivě studovala a shromažďovala si informace o mých vlastnostech a zálibách. V prvním ročníku jsem se zmínil o své, jinak tajené, saxofonové minulosti a u příležitosti nějakých státních narozenin jsem za onemocnělou učitelku zpěvu doprovodil na klavír státní a revoluční hymny. Jednou odpoledne po čtvrté, sotva ve školní kuchyni skončila podivuhodně voňavá teorie výživy, zaklepala Liška na dveře mého kabinetu a vstoupila dovnitř.
Kaštanové vlasy měla stažené dozadu modrou mašlí, na sobě jedno ze svých těsných triček barvy žluté, modrou sukni vykasanou nad kolena a na bosých nohou ušpiněné tenisky. V ruce držela nějaké noty a prohnané oči vybraly ze svého repertoáru přehnaný výraz ukázněné úcty. Zůstala stát zrovna v kuželi světla, které zasvěcovalo kabinet jaru a jeho tužbám.
„Pane profesore, dovolil byste, abych vás o něco požádala?"
„Prosím."
Popošla z kužele světla blíž ke mně.
„Posaďte se."
Splnila rozkaz a vystrčila na mě poněkud ušpiněná kolena.
„Vy jste odborník na jazz -"
„No počkejte, odborník -"
„V prvním ročníku jste říkal, že jste až do konce války hrál v jazzovém orchestru na saxofon"
Připustil jsem, že něco takového jsem prováděl.
„A co má být?"
„Já se učím na klavír," pravila Liška, stále velmi způsobně. „Ale jenom etudy a sonatiny, víte? A tady jsem dostala nějaké jazzové noty a nevím si s nima rady. Tak jsem si myslela, že kdybyste byl tak velmi laskav a mi je přehrál -"
Mazané oči na mně spočinuly s tak nevěrohodnou úctou, že nebýt trvajícího maléru, byl bych asi sáhl po ní, a ne po jejích notách.
„Ukažte!"
Podala mi je. Byly to tři prastaré šlágry a já na chvilku pozapomněl na její příliš zřejmé vedlejší úmysly, které zcela jasně byly její hlavní. Měl jsem odjakživa slabost pro staré časy, tak nefalšovaně obscénní a veselé, snad proto, že od chvíle, kdy jsem nabíral rozum, podařilo se mi žít téměř permanentně pod různými děsy. Liščiny písničky pocházely z dob před tou noční můrou.
„Kde jste to vzala?" Posadil jsem se k pianu, které stálo v mém kabinetě, protože jsem se oň dělil s chorou učitelkou hudební výchovy, a pustil jsem se do výroby synkop. Do poskakující melodie jsem pravil zasněně:
„Charleston... to už se nehraje dobrých dvacet let!"
„Fakticky?" uslyšel jsem za sebou přeuctivou poznámku. Zazněla mnohem blíž, než by odpovídalo způsobnosti. Klinkal jsem a udělal jsem z toho boogie, synkopy, jako vždy, ve mně okamžitě probudily prchavý pocit absolutního štěstí. Pak jsem si uvědomil, že dívka za mnou stojí jako ryba, a bylo mi to nápadné. Mrkl jsem tam, setkal jsem se však pouze s přeuctivým výrazem nepravděpodobně způsobných očí.

Otevřel jsem druhý šlágr. Tango. Přehrál jsem je už s menší chutí. Dívka pořád jako putička, znovu jsem zašilhal, a měla v očích otázku. Třetí věc byl valčík. Nerozuměl jsem její otázce a znervózňovala mě. Přestal jsem uprostřed šlágru a otočil jsem se na stoličce čelem k žákyni.
„Tohle ovšem není žádný jazz."
„Já vim," pravila Liška.
„Mám vám to taky zahrát?"
Zdálo se mi, že se nadýchla nebo co. Ňadra pod tričkem, vábnička starší než charlestony, se hroty pozdvihla k mé kostkované košili.
„Nemusíte, když nechcete -"
Mělo to mnoho významů a všechny byly jinotajné. V nohavici se mi připomněl minulý hřích a já se na stoličce rychle otočil zpátky k pianinu. Za mnou zase to ticho s otázkou. V rozpacích jsem pohlédl na ohmatané obálky jejích šlágrů. Na prvním nyla dívka s bubikopfem, vztahující ruce k nějakému ulízanci; na druhé muž v kostkované košili, docela podobné mojí, byl zobrazen právě ve chvíli, kdy se snad chystal sundat kalhoty; z nuzného lože k němu rovněž vztahovala ruce jiná majitelka bubikopfu, oblečená jen v kombiné. JÁ MILUJI JEN TEBE, *tango*, a HOŠÍČKU ZAČNI, MÉ SRDCE LAČNÍ!, *charleston*, říkaly nadpisy. Došlo mi Liščino troufalé poselství. Valčík se jmenoval PŘIJĎ DNES VEČER KE KAPLIČCE! a na obálce měl drobnou církevní stavbu, právě znesvěcovanou velmi nekatolickými milenci. Jedna kaplička stála na návrší nad mým podnájmem, šlo se k ní přes šeříkový sad, který byl právě v květu, a bylo to místo tak nápadně uzpůsobené ke schůzkám, že vzbuzovalo podezření o úmyslech kupce, jenž kapličku v osmnáctém století zbudoval, podle kronik na poděkování za šťastný návrat z daleké cesty. Zavadil jsem ještě pohledem o text charlestonu. *Sundej si jednu, sundej si druhou botičku*, vyzývala muže v polospuštěných kalhotách dávná žižkovská saze, *začni už, začni, hošíčku!*
Nebylo o tom pochyb. Bůh kéž zatratí Irenu Znenáhlíkovou! Sklapl jsem noty a otočil jsem se k Lišce.
„Tak si to seberte," byl jsem opět dokonale v roli profesora a pohlédl jsem na hodinky. „Ještě máte čas. Sprchy jsou otevřené do pěti. To pomáhá. Aspoň u chlapců."
Liška uraženě zdvihla pikantní nos. Tentokrát byl výraz autentický. Noty mi málem vyškubla z ruky a řekla, jako by ukapávala jedu:
„Dobře, pane profesore!"
Dveře hlasitě práskly za žlutým tričkem, za modrou mašlí, pečlivě uvázanou na krásný uzel, za krásnými teniskami.

Vem tě čert, Znenáhlíková! Bylo mi nanic z pedagogického výkonu, jenž byl tak trapnou z nouze ctností. Pedagogika v souvislosti se sedmnáctiletou Liškou byla vůbec trošku legrace.

10)

Neměl jsem stání. Za oknem se ve stříbrném měsíčním světle kymácely fialové koule a proměňovaly můj podnájem v parfumerii. V kuchyni konali pravidelnou čtvrteční pobožnost bratři Jednoty Chelčického, jež v Kostelci neměla modlitebnu, ale zato dva pastýře, oba syny vdovy Ledvinové, mojí bytné. Jeden, pomocný dělník v ocelárně, hrál na loutnu, druhý, pomocný dělník v přádelně, velice týral housle. Vdova sama seděla u harmonia, které naladili naposled před první světovou válkou, a nějaký pan Hříbek, tajný věřící, nesměle přizvukoval na basu. Tři neurčitě staré ženy pozvedaly hlasy k Hospodinu:
„Z hlubiny věků, otče náš, Bože,
mluvíš k nám hlasem lásky nekonečné..."
Nemohl jsem to vydržet. Vyskočil jsem z ustlané postele, vztekle jsem praštil kelímkem, jenž obsahoval oranžovou mast, mou poslední naději, a vylezl jsem oknem. Mezi vonícími koulemi jsem jako vrah prchal nahoru do kopce, na němž do kostelecké noci zářila bílá kaplička, výzva k poněkud jinému způsobu nekonečné lásky. Běžel jsem rychleji a rychleji, a protože jsem nebyl atleticky trénovaný, podobalo se moje entrée na plošinku před kaplí astmatickému záchvatu.
Na lavičce seděla Liška a upírala na mě šerem zčernalé oči. Pravila beze stopy po nějaké uctivosti:
„Moh ste přijít dřív a nemusel ste se takhle zchvátit."
Došel jsem vedle ní a chvíli jsem popadal dech.
„Víc sportovat, pane profesore!"
Dýchal jsem, dýchal, až jsem se zmohl na poznámku:
„Nejste trochu drzá?"
„Ne. Jenom vim, vo co kráčí."
Zasmála se. Pod ňadry měla dva lákavé stíny, měsíc, jako ten den vyrobený v klenotnictví, visel nad hříšným městečkem a nevyzýval k meditaci. Liška po mně blýskla očima, světlo proměnilo pečlivě vykartáčované vlasy v jiskřivé hedvábí, do chřípí, otupeného kanonádou šeříků, mi pronikl zdravý pach mladé kůže. Vzal jsem ji za

nahou paži, měla ji, jak je to v sedmnácti dost obvyklé, jako z teplého, večerem trochu vychladlého sametu, a dal jsem jí dlouhou filmovou pusu na ústa.
„Buď na mě hodnej," řekla, protože se to tehdy tak říkalo, a majetnicky mě vzala kolem krku. V tu chvíli mi Pán Bůh připomněl, že do odsezení trestu mám ještě daleko.

11)

Vyprostil jsem se z Liščina vlahého objetí, vstal jsem, ale stát jsem momentálně nemohl, proto jsem prudce dřepnul do trávy, jež úspěšně konkurovala šeříkům.
„Hm?" ozvala se Liška.
Patologická anatomie mi znemožňovala promluvit, protože kdybych byl otevřel ústa, zařval bych bolestí. Bůh mého hodného strýčka mi dával okusit, jaké je to v pekle. Liška vstala.
„Jestli máš strach, aby nás tu někdo nešmíroval, tak poď dólu do sadu. Poď!"
Vzala mě za ruku. Vyškubl jsem se.
„Hele! Nebuď takovej prófa, dyž nejseš!"
Rychlost, s níž se ze žákyně proměnila v atakující samičku, by mě za jiných okolností potěšila. Ale teď jsem byl v pasti. Rozhlédl jsem se jakoby o pomoc a přede mnou se vztyčila panenská kaplička, zazářila na pozadí hvězd, podobná mystické nevěstě. Našeptala mi, zlomyslně a snad jako součást absurdního plánu, zbožnou lež. Liška ji přirozeně pochopila jako pikanterii.
„Hele, Vlastičko," pravil jsem, téměř už odnaučeným tónem tenoráka z Embassy baru. „Seš trochu vedle, víš? Že nejseš žádnej prófa?"
„Ne, to ne. Ale mám jiný důvody. Jenomže na ty tvuj mozeček nestačí."
„Neurážej! Žes mi dal kouli z ekonomie, to eště nemusim bejt blbá. Jaký důvody a k čemu?"
Otočil jsem se a vykročil jsem k fialovému sadu. Dohonila mě a šťavnatou trávou páskovsky vlekla bílé tenisky. Měly v tom šalebném osvětlení stejnou barvu jako kaplička a měsíc jako by se do nich zamiloval.
„Bojíš se!" řekla.
„Ale di!"
„Jasan! Bojíš! Máš strach z Ivany, aby ti vocuď nevylila pérka!"
„Úplně vedle."
Vstoupili jsme do fialové clony. Liška mě předběhla a postavila se přede mnou do pozoru. Temné stíny pod ňadry se prohloubily, hedvábná hlava zajiskřila v neonovém přísvětlí. Liška na mě našpulila veliká, měkká, sedmnáctiletá ústa.
Bylo to nelidské. Hroty ňader se jemně dotkly mé košile a tvrdé bradavky mě bodly do kůže jako dva šípy z tradičního luku. Zase neměla podprsenku. Současně se z mého nedalekého příbytku ozvali kvíliví bohoslužebníci a já bezmocně rozpřáhl ruce.
Bóže, ó Bóže, útočiště naše,
tajemstvím veď nás k zření pravdy věčné...
Vzal jsem Liščina hebká líčka do obou dlaní a lačně jsem ji políbil na pusu vonící pohlavím. Bůh mě kopl do centra *peccationis*, až se mi zatmělo před očima. Otočil jsem se a v předklonu, jako naši nejdávnější předkové, jsem poskakoval k domku mezi dvěma fialovými koulemi, odkud harmonium neuměle napodobovalo hlas středověku.
Liška přihopkala za mnou a sledovala mě tanečním krokem, udiveně. Zastavil jsem se pod svým otevřeným oknem a trochu jsem se narovnal. Liška ukázala prstem do soukromé tmy a prudce zakývala hlavou.
„Jo?"
„Ne," řekl jsem. „Je to asi na tvou mozkovnu moc, Liško, ale nejde to."
„Zbabělče!" zašeptala. „Zbabělče!" a tančila kolem mě jako posměvačná najáda.
„Máš pravdu. Bojim se. Ale ne Ivany."
„Máš v Praze milou?"
„Bojim se Boha."
„Koho?"
Už jednou mě za tenhle hřích šeredně potrestal. A já ho nechci znova pokoušet.
„Děláš si ze mě psinu?"
„Ne. Sem - jestli vůbec víš, co to je - věřící katolík. Tak se snažim, abych žil, jak má katolík žít."
Tanečky ji přešly. Stála přede mnou, užaslá, a hleděla na mě jako na zjevení z pohádky.
„Páni!"
Stála tam ještě, když jsem vlezl oknem do pokoje a vyhlédl ven. Kostelecká rusálka, sedmnáctileté pohlaví. Měsíc, zvětšený nočními tenzemi, stříbrná koule nad fialovými koulemi kolem ní, ji korunoval opalizující korunkou z hedvábí, pod ňadry jí načrtl ty temné polobratry. Hleděla na mě zkoprněle do okna, a jak zvedla hlavu, zabělal se z temného obličeje pikantní nos. Pak řekla hlasem onoho kolektivu, jenž se bez sebemenšího zájmu o vědu snažil dopátrat mých erotických vlastností:

„Páni, profásku, to je teda gól!“

12)

Radikální zákrok dr. Gellena ovšem nakonec vše vyřešil a Liščina vytrvalost přinesla růže. Zády k jiné nevěstě z dávného mýtu, která rovněž bíle zářila do krajiny, jsem však uviděl jinou Lišku: bílou jako křída, protože postrašenou, protože jako všechny ženské měla sklon nejen ke hříchu, ale taky k pověrčivosti. Táhla mě zelenou lesní cestou pryč od Panny Marie pod Kobylí hlavou k jedovatým lukám kolem Kostelce, bezohledná k mé kocovině, jež proměňovala náš úprk v halucinaci. Neboť být tak naráz probuzen ze snu, do něhož mě zkolébalo předení pokojné modlitby, vřavou, která připomínala peklo, ačkoliv se vztahovala k nebi (což jsem v rozespalosti nepochopil, i když hlasy ječely „Zázrak! Zázrak!“), a uvidět Lišku najednou na kolenou, nemohlo mě příliš utvrdit ve víře v solidní pevnost reálného světa.
Prchali jsme před vzdalujícím se vřeštěním a skalní věže se nad námi nakláněly nějak šejdrem, břízy rval nesmyslný vítr, patrně doprovodný jev *miracula*. Když kaple zmizela, vrazili jsme v ohybu cesty do dr. Gellena, jenž taky vypadal trošku jako čert, měl pod očima černé kruhy a ve tváři barvu lesního okolí. Klusal v teplácích a dýchal podle gymnastických rad.
Zastavil se.
„Nějak spěcháte. Snad jste taky neuzřeli?“
„Myslíš co?“ utrhl jsem se na něj.
Gellen s mlsným zájmem hleděl na Lišku, třesoucí se jako králíček. Ze zadní kapsy tepláků vytáhl nelogickou lahvičku a podal ji mojí milé.
„To, co vyděsilo naši přítelkyni,“ pravil a díval se, jak Liška, která večer před tím odmítala alkohol, cucá z posilujícího zdroje.
„Páni!“ oddychla si. „Vy ste tam byl taky, pane doktore?“
Zavrtěl hlavou.
Bohužel. Probral jsem se teprve před půlhodinkou z včerejšího těžkého hříchu nestřídmosti, ozdobil tvář svým dobře prostudovaným šklebem, a snažím se během trošku ozdravět. Ale pádil tu před váma nějaký turista s ruksakem, a ten mi to sdělil. Že v kapli Matičky Boží pod Kobylí hlavou došlo právě k zázraku.
To došlo! Liška se zhluboka nadechla a znova se oklepala. Aspoň to tak vypadalo.
„Jste nějaká polekaná,“ řekl Gellen.
„Aby ne. Dyž se vám vyřezávanej svatej -“
Zmáčkl jsem jí dlaň, až sykla bolestí.
„Au! Ten turista to přeci viděl taky!“
„Ty taky?“ zeptal se Gellen mě.
Zavrtěl jsem hlavou.
„Znamení se dostane pokaždý jen pohanům,“ pohlédl jsem na svou milou. „Odpadlíkům od víry se vyhejbá.“
Liška mě chytila za ruku.
„Profásku, jestli na tom něco je, tak to mám vlastně na bedně já!“
Tvář, soustředěná ke špičatému nosu, výjimečně postrádala obvyklou mazanost. Bylo to na ní zvláštní, proto komické, a Gellen se zasmál. Nikoli však Lišce. Zeptal se mě:
„Od který víry tys vlastně odpad?“
Vztekle jsem pohlédl do ďábelských očí. Ve stínech bříz rvaných větrem a vysokých skal je měl skoro černé.
„Ahoj,“ řekl jsem. „Musim jít. Mám odpoledne okresní konferenci.“
Tak jsme se rozloučili. Nazelenalý Gellen vyrazil rekreačním klusem ke kapli a my s Liškou jsme se rychle, skoro na dvacet let, vzdálili zázraku.

Kapitola druhá - MRTVÝ KNĚZ

1)

Pořád to byl ten elegantní chlápek s anachronickým knírkem, jako když prvně zvedl zrak od mého zubožených pomocníka v lásce a ve sborovně, pod obrazy generalissima a prezidenta, přeskočila mezi námi jiskra dorozumění. Jenom byl o dvacet let starší, ale konzervovaný pravidelným tenisem, jak si na to zvykl ještě v dobách, kdy jeho papá vlastnil gynekologické sanatorium. Jeho proletářštější kolegové se ve věku pětačtyřiceti let často podobali pivním sudům, protože si nikdy nevypěstovali železný zvyk *no matter what* pravidelně dělit čas mezi práci, zotavenou a spánek. On si s sebou do socialismu přinesl, kromě jiných, také toto dědictví. A rovněž svou luxusní chatu pod Koňským sedlem. Byl, v tom věku pětačtyřiceti let, už profesorem, jedním z nezničitelných, kteří se včas vyučili nějakému řemeslu a spolu s ním umění neříkat nic a sledovat svět a jeho gaunerství ze slonovinové věže odbornosti, potřebné všem společenským řádům. Vždycky se vyhnul podpisům

na všech manifestech měnících se časů, a jenom v uzounkém kruhu nejbližších přátel dával najevo, že žije už v příštím století, kde mytologické spory idelogií jsou stejně směšné jako někdejší pátrání po pohlaví andělů. Nyní, na počátku Léta Páně 1970, seděl nedaleko tábora okupační sovětské tankové jednotky, v chatě zbudované za velké společenské krize architektem Gočárem, za zády weekendovou knihovničku plnou detektivek a anglických překladů Solženicyna, Džilase i menších hvězd rozličných deziluzí, láhev VAT-69 po ruce, a s něžným cynismem vzpomínal na svou tetičku Lauru. O její smrti jsme se dozvěděli z noticky v ranním *Rudém právu*, kde tu kdysi krásnou ženu charakterizovali jako *soudružku, jež přes těžké zkoušky padesátých let a roku 1968 zůstala, na rozdíl od jiných, vždy věrna myšlenkám marxismu - leninismu.*

„Rakovinu měli bohužel v rodině," meditoval můj přítel bez sebeinfinitesimálnějšího pohnutí. „Byla to nádherná holka! Moje jediný krvesmilstvo. Ale přirozeně, když zpitoměla, zpitoměla absolutně. To se v lepších rodinách vždycky stávalo. Dřív to bývala mezaliance se šoférem, za našeho mládí se dívenky spouštěly se stranickou organizací. Ale ty knokauty si nezasloužila. Na jedno v podstatě něžné děvčátko toho bylo trošku moc."

Zdvihl číši Vatu, jako by chtěl připít Laurině památce.

„Byla jen o rok starší než já, tetička," snil s číší před očima. „Nádherný stvoření. Celý to bylo trošku morbidní, to asi tím příbuzenským vztahem. Jednou si vzala místo večeře tubu veronálů, ale neměla, chudinka, ponětí o medicíně, poddózovala se a vypumpovali jí žaludek. Musel jsem za ní chodit do sanatoria. Kvůli rodině. Teorie byla, aby ji to pomalu přešlo. Gellen se ušklíbl, jak to uměl jen on. No, přešlo ji to jenom v tom smyslu, že přestala fantazírovat o papežským dispensu ohledně našeho příbuzenství a moc dobře se přiučila jednomu moc starýmu umění. Ona byla před tou svou světonázorovou konverzí tvojí víry, víš?"

„Víš dobře, jak to bylo s mou vírou," řekl jsem.

„Já? To nevím!"

„No nic," řekl jsem. „Dopouštěl jsem se rouhačství, ale krvesmilstva nikdy."

„O hodně přišels," kamaráde. „Laura byla mimořádně chápavá učedlnice."

Nebožčina aristokratická tvář, nezlidovělá ani dlouholetou mezaliancí se Stranou a několika jejími konkrétními příslušníky, se mi připomněla, poškozena blížící se smrtí, a potom svěží jako - nebylo to ani tak dávno. Za tou představou šlehaly plameny v Gellenově krbu, posázeném gotickými kachlemi; naivní plastiky na nich znázorňovaly hrozné skony panen mučených pro Krista. Vedle krbu visel taky kříž, ne projev víry, ale hold módě převládající v bytové architektuře. Kdosi jej patrně ukradl v nějaké rozpadající se kapli a pak jej místo americkým turistům střelil profesoru Karlovy univerzity, který byl rovněž solventní v tuzexových bonech. Kristus, s hrudí podobnou ptačí kleci, visel na dřevě v původní, staletími sešlé dřevěné podobě, provrtaný červotočem, nevyfešákovaný žádným zbožným plaváčníkem, velice odpovídající nejvyspělejšímu soudobému vkusu. Kolem hlavy měl vydlabanou svatozář. Podíval jsem se do plamenů. Pohled na lidově barokní expresionismus trpící tváře mi byl nepříjemný, připomínal mi věci, na něž jsem nevěřil; trochu mě to děsilo.

„Počkej," řekl jsem. „Tou dobou už přece byla ve Straně? Vyměnila svý víry přes noc, ne?"

„No a?" pravil udiveně Gellen. „Bylo to tím hezčí, příteli. Já byl vždycky pokrokový nestraník. Copak se nepamatuješ na moje exkursy do sociologie? A Laura se mě snažila získat. Předtím pro manželství, potom pro Stranu. Jenže i to jsem jí nakonec rozmluvil. Trošku jezuitsky, ušklíbl se, ale soudruzi měli vždycky velký pochopení pro svatýho Ignáce. Namluvil jsem jí, že pro Stranu bude výhodnější, když určitý počet komunistů srdcem zůstane komunisty bez legitimace. A protože, jak víš, tou dobou se už zapletla s estébé, skočila mi na to."

Odložil číši a zapálil si dýmku. Voněla importovaným tabákem jako kdysi kostelecké šeříky.

„Přirozeně," pokračoval, „Strana to posléze, jako všechno hezké zničila. Když se Laura zabouchla do toho vola Fišera, vyrostla ze svýho rozkošnýho svazácko - avantgardistickýho stadia, kdy šoustání byl výraz osvobození od měšťáckých předsudků, a přešla do stadia nasládlýho stalinismu. Už žádná volná láska! Nový vztah muže a ženy, sobě věrných budovatelů a ploditelů nové budovatelské generace. Divím se, že kromě jiných středověkých objevů, co jima Strana nahradila měšťácké předsudky, nezavedli taky nějakou hygienickou variantu pásu cudnosti."

Zabafal z dýmky, zahalil nás voňavý obláček.

„Ach jo, člověče. Najednou už mi nechtěla dát. Vrhla se do manželský věrnosti celým srdcem. Jako se vrhala do všeho. Všechno rezervovala pro toho chlupatýho žida Fišera. Vyfoukl kouř, nový obláček stoupal k ušlechtilým dřevům na stropě a kolem vydlabané Kristovy svatozáře vytvořil ještě jednu, průsvitnou, pastelovou a prchavou. Je to vlastně docela hezký nekrolog, pomyslel jsem si. Vzpomíná na to nejlepší, co po Lauře v pomíjivých vzpomínkách světa asi zůstane. Inu, všechno má svůj konec a já se kvůli tomu přirozeně neotrávil. Dokonce ani neožral," řekl můj přítel. „Jenom mi vadilo, že tak obratnou učedlnici jsem pak dlouho nebyl v stavu sehnat."

V krbu se zřítilo rudé poleno na rozpálené cihly a vzdychlo. Do komína odletěl drobný roj jisker. Když jsem prvně uslyšel o Lauře, bylo už dávno po Fišerovi, a bylo to z úst jiného z jejích milců.

2)

Na nádvoří před ministerstvem tančila skupina nějakých pitomečků srbské kolo. Vypadalo to jako špatný vtip, protože ráno ohlásili, že ruské nákladní lodi se blíží k americkým křižníkům zakotveným kolem Kuby, a všechno poukazovalo na válku, tentokráte atomovou. Už nějakou dobu se v ulicích hemžili pupkatí záložníci v uniformách, moje bytná přestěhovala svou zásobu konzerv do sklepa, kde hodlala přežít záření, a z pražských galerií odvezli cennější exponáty někam na venkov. Symptomy tedy podávaly téměř úplný diagnostický obraz, ale skupina obsoletních šílenců ve svazáckých košilích juchala a radovala se jakoby nic pod pestře orientální vlajkou. Kubánská krize přišla zrovna do nějakého spřáteleného výročí. Jak jsem šel kolem, všiml jsem si, že mládí účastníků toho danse macabre je už dost zánovní. Byli to však profesionálové a navzdory situaci profesionálně odváděli standardní dávku radosti ze života.

Šel jsem na ministerstvo v záležitosti patrně zmarněné momentálním vývojem světa. Šlo o kšeft, který mi dohodil Slávek, ministrův tajemník a externí dramaturg Divadla iluzí. Měl jsem pro tu mezinárodně proslulou scénu (jezdila do zahraničí a platila v bonech) vymyslet muzikál, jehož nedokončenou synopsi jsem přinášel v kapse.

Když jsem otevřel dveře Slávkovy pracovny, můj přítel právě ukazoval z okna na protější stráň. Stál tam podstavec Stalinova pomníku, který před rokem zbourali. Slávek se ohlédl, spustil ruku a já si všiml, že v křesle naproti psacímu stolu sedí nějaký muž. Z brunátnějící tváře ministrova tajemníka jsem poznal, že si neříkají příjemnosti.

„Soudruh Bárta," představil mi ho Slávek a ruku opět napřáhl skrze okno k žulové konstrukci, na níž by se ideálně vyjímala vyhlídková restaurace. Neřekl nic, jenom stál s napřaženou paží, trochu jako veřejný žalobce. Slova se ujal bezvýrazný soudruh Bárta.

„Je to demagogický strašák, nic jiného," pravil s naprostým klidem, až mě to zarazilo, protože v souvislosti se Slávkovým ukazovákem jsem si to vyložil špatně. Hned se to vysvětlilo. Slávek opsal ukazovákem kruh od pozůstatků sochy k módní pletené vázance rudé barvy, jež jako úhledná šipka směřovala k Bártově *poker face*, a řekl dost nahlas:

„Mluvíš jak Číňan, Tondo! Přece víš, jak málo stačí, aby z celejch Čech byla poušť! Já tvrdím, že rakety jsou cynickej risk! Jestli bude válka, zařveme my, ne voni. Voni maj prostor, ne krabičku vod sardinek jako my. A voni to dobře vědí! Promiň, Tondo, ale m n ě není jedno, jestli chce někdo obětovat tenhle malej národ jako kanonefutr!"

Klidného muže takové vyhlídky nevyvedly z klidu.

„Opakuju," pravil, je to demagogie. „A víš přece, že máme připravenou evakuaci dětí. Patnáct set je jich už teď v Bulharsku, úplně mimo trasu předpokládaných úderů."

„Kolik jich asi stihnem evakuovat, co myslíš? Dvacet tisíc? Padesát?"

„Bude to krvavá válka, o tom není sporu. Ale s tím Strana počítá. Dvacet tisíc dětí je podle genetických odhadů dost, aby desetimilionový národ během několika generací zregeneroval."

Byl jsem zvyklý číst podobné futurologické horrory jenom v západním tisku, který mi občas půjčoval známý číšník z Alcronu. Slyšet je z úst dost významných soudruhů působilo neskutečně. Jenže uši jsem měl vlastní.

„Strana zatím vždycky dokázala, že ví, co dělá," pokračoval Bárta bez ohledu na žulovou terasu na protější stráni, ačkoliv na ni právě upřel rybí zrak. „Velké cíle znamenají velké oběti. Někdy oběti na samé hranici únosnosti."

„Jenže kdo je přinese? Támhlety ne!" vztekal se Slávek a dramaticky ukázal na gigantický podstavec. „Jedinej kryt!" křičel. „Jedinej protiatomovej kryt v celý Praze! To přece víš! A kdo se do něj skovná? Děti?"

„Vedení Strany, přirozeně," řekl Bárta.

Pohlédl jsem na Slávka. Jako by zápasil s mrtvicí. Pomalu se ostatně blížil jejímu věku, který vývoj společnosti rychle snižoval. Lapal po dechu.

„Aha! Ty nejlepší, myslíš. V čele s prezidentem!"

To není otázka individuálního hodnocení, ale faktu, že Strana má a musí mít nějaké vedení a že kryt je jenom jeden. Bártovi se v manžetách zaleskly granátové knoflíčky. A pokud jde o prezidenta, v tom se rozcházíme. Podle mého názoru, jedině díky jemu nedošly věci u nás tak daleko jako jinde.

Nad podstavcem zlověstně přeletěla eskadra tryskových stíhaček. Na okamžik jsem přestal poslouchat dialog soudruhů, z nichž jeden mluvil jakoby obeznámen s vyšší moudrostí a druhý ztrácel nervy, a vzpomněl jsem si, jak maršála nemohli zničit. První detonace se nepovedla, nerozpadl se na očekávanou hromadu sutin, nýbrž v podstatě zůstal. Museli ho ohlodávat, kousek po kousku: dobře známá podoba se pomalu měnila v strašidelný obrys Brancusiho nestvůry a z okna redakce ji den po dni fotografovali na filmový pásek, takže vznikl nezveřejněný dokument. Jenže já byl na soukromém promítání. Viděl jsem, jak realistická socha rychle ztrácí podobu, kroutí se a propadá jakoby v smrtelné křeči, až se náhle scvrkla na hromádku kamení. Podobalo se to - jenže proces byl opačný - botanickému filmu, kde ze země vystrčí hlavičku konvalinka, spěšně vyroste a rozkvete.

„Národy, tak jako tak, v budoucnosti splynou,"slyšel jsem Bártův školitelský hlas. „Národ, jak víš, je historicky vzniklá forma společenského soužití a jako taková se jednou historicky přežije. Lidstvo bude tvořit jediný celek."

Pocit neskutečna zesílil, podobal se pocitu, který jsem měl, když se ohyzdná socha v promítačce měnila v abstrakci. Řekl jsem si v duchu: Ale vždyť to j e skutečnost! Jsem tu jenom mezi příslušníky esoterické elity, která si mezi sebou říká věci, jejichž pochopení řadové členstvo Strany, nemluvě o bezpartijních, ještě nedorostlo. Ale proti vlastní vůli ze mě vylétlo:

„Jak se bude ve světě potom mluvit?“

Bárta na mně spočinul rybíma očima.

„Myslíte jakou řečí?“

Přikývl jsem a klidný muž se usmál, pouze dolní polovinou obličeje.

„Těžko říct.“

„Rusky?“ pravil vztekle Slávek.

„Možná,“ řekl Bárta. „Je to, konec konců, jazyk první socialistické revoluce.“

Přijal jsem to jako logickou prognózu. Byl jsem, konec konců, bezpartijní, a tedy materialista. Ale Slávek znovu explodoval:

„Jazyk je atribut národa, Tondo, ne historických událostí. A jestli národy místo svým jazykem budou mluvit rusky, tak potom nevim -“

„Nevyjádřil jsem se přesně,“ přerušil ho Bárta. „Možná že jednotlivé národy si zachovají odlišné jazyky. Ale ruština bude společnou dorozumívací řečí všech. Asi jako ve středověku latina.“

„Latina byl ve středověku mrtvý jazyk! Nemyslíš, že se národům třeba nebude líbit, když se budou muset učit živýmu jazyku jinýho národa?“

Bárta pohlédl na Slávka, jako by ho vyděloval z řad těch, kteří si zasluhují přežít. Napadlo mě, jestli snad sám nemá vstupenku pod ten podstavec. Asi neměl. Ale poprvé mi přišla na mysl otázka, kterou jsem si později položil mnohokrát. Nikdy jsem na ni nenašel odpověď. Může i takhle vypadat člověk? A jestli může, co jsem potom já? Anebo je snad tohle ten hypotetický *Übermensch*? Vzlétlý jako Fénix z ohně socialistického humanismu, jenž zglobálněním překročil omezené obzory mých buržoazních citů?

Zatřásl jsem hlavou, potlačil jsem chorobný sklon k patosu. Klidný poker face přede mnou nebyl žádný Übermensch, jenom významnější příslušník spolku, jehož činy byly vždy správné, občas chybné. Ale za to on nenesl odpovědnost. Nebyl autorem, nýbrž nositelem myšlenky, jeho ctí nebyl sentiment, nýbrž věrnost. Absolutní pravdě, jež, jak ji výhodně definoval zakladatel spolku, je souhrnem relativních pravd, nahrazujících jedna druhou v procesu historického vývoje a promítajících se do konání spolku jako omyly. Slyšel jsem ho, jak říká:

„Národní netýkavost, šovinismus nebudou už v komunismu existovat. Když jsem řekl, že ruština je jazyk revoluce, myslel jsem to v tom smyslu, že ruský národ-lid,“ opravil se, „má nesporné historické zásluhy, že jako první provedl socialistickou revoluci. V morálním smyslu má ruština nesporně právo stát se jazykem komunismu.“

V neskutečnu, které mi z vědomí vymazalo jasné vědomí, pak už i Bárta ztratil klid a oba soudruzi začli jeden druhému skákat do řeči. Jejich výkřiky ke mně zaznívaly z neurčita napjaté historické chvíle jako hlasy šílenců, hádajících se na nějaké jiné poušti, než kde šeptával hlas volajícího:

„Revoluce se zúčastnily i všelijaký neruský národy! Ty mluvily rusky jen proto, že žily v carským impériu. A vůdcové revoluce většinou ani nebyli Rusové! Stalin byl Gruzínec, pak tam byla spousta židů, včetně možná Lenina -“

„Nezáleží na tom, jak historicky vznikl fakt, že i neruské národy mluvily rusky. Bojovaly v revoluci a adoptovaly ruštinu jako její jazyk. V ideovém, ne jazykovědném smyslu -“

„Jenže starý revolucionáři počítali s nějakým umělým jazykem! To by byl logickej ekvivalent latiny! A navíc se to dá naučit za měsíc, nemá to žádný gramatický zvláštnosti, žádnou idiomatiku -“

„Což je právě chyba umělých jazyků. Jsou mrtvé dřív, nežli se narodily. Nikdy se nemohou vžít. Lidé potřebují mít internacionální jazyk, který má lidskou tkáň, který není kosmopolitní abstrakce -“

Z přeludu se mi vynořil obrázek nějakého Rusku hodně odlehlého národa, třeba kmene Xhosa, jak se, potlačujíc mlaskavky, potýká v utopické budoucnosti s lidskou tkání tří gramatických rodů a sedmi pádů ruštiny. Ale vtom neskutečnou hádku přerušilo dost rázné zaklepání na dveře a jazyk revoluce okamžitě upadl v zapomenutí, neboť do Slávkovy kanceláře vstoupila neobyčejná blondýnka.

Nevěděl jsem tehdy, že je to Bártova choť, takže mi to zážitek nezkazilo. Byla to půvabná žena v jarních šatech, v bílých střevících a v silonkách na velmi pěkných nohou. Pásek umísťoval přezku v podobě srdce velmi symbolicky přímo na pohlaví, v uších svítily butóny, vypadající jak kopretiny. Bylo jí tehdy přesně osmatřicet let.

„Pardon,“ řekla a „Ahoj, Slávku!“ a potom k Bártovi: „Můžeš na moment?“

Slávek se vymrštil z křesla. „Nazdar!“ pravil. Blondýnka mu věnovala úsměv a otočila se k nám zády. Ta hned zakryl gabardin na zádech klidného muže, který vstal a odešel za ní ze dveří.

„Co je to za zajímavou osobnost?“ zeptal jsem se.

Slávek řekl:

„Laura.“

3)

Byl do ní - podle vlastních slov kdysi, podle mého pozorování stále - udělaný a se vztekem, jehož kořeny byly silnější než pouze ideologické, hovořil o jejím manželovi. Jak jsme šli malostranskými uličkami vzhůru k Hradu, přiznal se mi, že se mu v dávných dobách podobal. Byl, jako on, proletářského původu, a poučen stranickými školiteli, vzbudil v sobě třídní nenávist, jejíž ostří obrátil proti rodině jistých Widemanových, protože se zamiloval do jejich dcery Laury.

Poznal ji ve stadiu, které Gellen označil za svazácko - avantgardní mezalianci se stranickou organizací, a podle toho, co mi řekl, jsem usoudil, že v jejím životě figuroval jenom jako jedna z mnoha provokací, jimiž se rodičům mstila za to, že ji přivedli na svět v luxusním apartmá, nikoli v pavlačovém činžáku. Krátce předtím prošla léčením v sanatoriu, proměnila se z tuhé katolické dcerunky v dívku do postele pokrokového bezpartijního vědce Gellena a mezaliance s Komunistickou stranou jí pomohla zbavit se i různých jiných inhibicí. Ne všech, protože Slávkovi nedala. Frustraci z nadržení vybíjel si na Laurině mamá.

„Jak já tu ženskou nenáviděl, čoveče!“svěřoval se mi na serpentýně k sídlu vládců země.

Když jsem seděl v pokoji u Laury a ona zaklepala - vždycky klepala - a strčila hlavu dovnitř a řekla:

„Nevzal byste si s námi čaj, pane doktore?“ měl jsem pokaždý chuť říct jí něco hodně sprostýho - a občas jsem to taky udělal. Ve čtyři odpoledne se tam prostě pil čaj! A to víš: „my s Laurou v pokoji v jednom kuse přemílali, co nás zajímalo,“ a do toho ona: „Nevzal byste si s námi -“

„Co vás zajímalo?“

„Politika,“ řekl. „Marshallův plán, čoveče. Milionářská daň. Dovedeš to pochopit? Viděls Lauru - je přece pořád tak pěkná. Jaká byla tenkrát, to si nedovedeš představit!“

„Já jo,“ řekl jsem. V tomhle oboru mám dost dobrou představivost.

„Tak ji napni na maximum, čoveče, na maximum!“ pravil Slávek. „Ale dovedeš si představit tohle? Sedím vedle takový krásný holky a žvaním o tom, co řek na téma znárodnění Baťových závodů Klement Gottwald!“

„Copak, já jednou - to jsem byl ovšem podstatně mladší - vykládal při podobný příležitosti o dinosaurech.“

„Ale bavilo ji to?“

„Přirozeně že ne. Mě - v tý situaci - taky ne.“

„Vidíš - a nás to b a v i l o!“

Podobných zvláštních zkušeností jsem já zůstal ušetřen. Nikdy jsem nepropadl kouzlu Klementa Gottwalda ani ještě významnějších státníků.

„Cos s ní dělal jinak?“ zeptal jsem se. „Nikdys třeba nezapátral rukou na místech, kde -“

„No zapátral,“ řekl Slávek, „ale vždycky mě přes ni klepla. A já, čoveče, snad jsem to měl z domova - ale to asi ne. Všichni moji bráchove byli sígři a dva se oženili, poněvadž museli. Já v ní, čoveče, viděl ztělesnění dívčí cudnosti, uvědomělý k tomu.“

„Láska tě zaslepila,“ řekl jsem.

„Asi jo. Ale víš, že to bylo hezký? Možná jako nic na světě,“ pravil ten statný muž, jehož tři rozvody, začínal jsem mít dojem, zavinila nikoli nadprůměrná hádavost nebo potence, ale nikdy nevysublimovatelná fixace na zlatohlávka Widemanovou.

„Voňavý pecen, jejž je muži dovoleno nakrojit až později - a tím je to krásnější,“ řekl jsem posměšně. „To já nikdy nepoznal. Já to krájel po krajících, sotva jsem se emancipoval od dinosaurů.“

„Já to ale poznal, kamaráde. Někdy jsme se i líbali, na tom jejim béžovym gauči - jenže pokaždý přišla mamá s tim svym Vezmete si s námi čaj, pane doktore? Vyslovovala, čoveče, i to z!“

„Patrně to byl *teamwork* matka dcera,“ řekl jsem. „V některejch lepších rodinách na to měli velice rafinovanou techniku. Jedna moje dávná známá, nějaká Renáta Mayerová -“

Slávek na mě pohlédl, jako kdybych o Lauře řekl něco špatného.

„To seš na omylu. Laura svou mamá nenáviděla.“

„Tak to byl třeba dívčí trik - Laurinka věděla o čaji přesně ve čtyři a rozdělávala tě podle přesně načasovanýho plánu. Onanovat chodils na záchod mezi tim čajem, nebo až doma?“

Úplný romantik Slávek nebyl, a tak ho to neurazilo.

„Nojo, čoveče. Někdy i u nich na záchodě.“ Podíval se do slunce a zamhouřil oči. „Ale ne. Nedělala to schválně. Prostě jsme byli soudruzi, ona už svýho milýho měla, nějakýho doktora. Já byl mladej, dost pohlednej soudruh a ona mladá a bože, Danny, krásná, krásná, čoveče, soudružka - tak jsme někdy málem podlehli pokušení. Ale spíš než že bych si ulevoval u nich na klozetě, jsem si ulevoval na její mamá.“

„Ta ti dala?“

„Ty starej sprosťáku!“ zasmál se Slávek. „Víš, jak to myslím. Byl jsem na ni prostě při tom čaji zlej. A ona byla takovej formát, že čaj přesto vařila prvotřídní. Dokonce Twinings, a to v tý době neexistoval import.“

Kolem hradní brány přerachotil divný průvod tří bachratých obrněnců a připomněl mi světovou situaci. V ní, jako by budoucnost ještě měla nějaký smysl, se Laura rozváděla s manželem.

„Proč?“ opakoval Slávek mou otázku. „To nevím. S tím se mi ona nesvěřuje. A on, ta hradní svině, se mi nesvěřuje s ničím. Čoveče, ten chlap je moje špatný svědomí,“ pravil nečekaně.
„Tys ho s ní podved, viď? Dala ti, až když se zklamala v manželství,“ řekl jsem. Slávek mlčel. „Mně se můžeš svěřit. Moje diskrétnost je proslulá.“
„Ty seš vůl, Danny. Kdepak. Je to trapný, ale nic mezi náma není. Dal bych si říct pořád, o to nic. Ale - už to trvá moc dlouho nebo co. Asi bysme už nevěděli, jak do toho.“
Odmlčel se, koukal na kamenné město. „Od dob kněžny Libuše se tam stalo snad všechno, i tohle by se jistě mohlo - Ne, tak jsem to nemyslel s tím svědomím. Ale všim sis, jak mu je všechno jasný?“
„Neni možný si toho nevšimnout.“
„Žvaní pořád vo zákonu velkejch čísel. Na to já taky věřil, čoveče. Nebo -“ zarazil se, „- dodnes samozřejmě vím, že politika je zákon velkejch čísel.“
„Já to nevim tak jistě.“
„Myslím to tak, začal nebezpečně zahýbat do oblastí, jež slušely spíš Bártovi, že stavět proti sobě politiku, který jde o o štěstí jedince, a politiku tak zvaně kolektivistickou je opravdu demagogie. Protože když se kolektivistická politika dělá opravdu správně, nemůže znamenat nic jinýho než štěstí individuí v tom kolektivu -“
„Když ona se ještě nikdy žádná politika na světě opravdu správně nedělala,“ skočil jsem mu do řeči. „A budem si radši povídat vo ženskejch.“
Slávek kývl a plácl mě bodře do ramene. Čtvrt století členství ve Straně ho poznamenalo.
„Budem!“ řekl. „Budem, Danny. Vo těch dvou ženskejch, který se mnou sedávaly u toho dobrýho buržoustskýho čaje, aby mě pámbů ztrestal!“
„Mamá byla taky pěkná?“
„Asi jo. Já měl tenkrát voči jen pro Lauru a u mamá jsem si všímal jen toho, co se mi na ní nelíbilo.“
„Byla tlustá?“
„Ale kdepak. Měla nádhernou figuru - vlastně jako dnes Laura. Hrála tenis, plavala - a to se mi právě na ní nelíbilo. Jednou jsme leželi na plovárně - Widemanovic si na léto najímali kabinu, taky jsem jí to několikrát vpálil. A dneska si ji pronajímám taky. Já kvůli dětem. Vona samozřejmě ze společenskýho flancu. Takovej jsem byl svazák.“ Slávek vzdychl. „Ach jo! Bylo to v nejparnějším létě, čoveče. Nádhernej den u vody, Laura opálená jak černoška, já proletářsky vopařenej do červena a mamá na takovým tehdá vzácným nafukovacím lehátku, celá se leskla bronzem a fňukala: Ach, ta hlava! Ta moje hlava! Proč nejdete s Laurou do vody, pane doktore? A za chvíli: Ty záda! Lauři, podej mi termosku s čajem a prášky! Tak to šlo v jednom kuse, pořád dokola. Mamá fňukala a Laura podávala prášky a podušky, že jsem ji nepoznával, obyčejně k ní nebyla tak pozorná, a mamá pořád: Ta moje hlava! Ty moje záda! Ten můj kříž! Prostě jako v tý písničce o Podolský porodnici.“
„Byla těhotná?“
„Hovno kamaráde!“ řekl Slávek. „Ale jednoduše kňourala jak vystřižená z románu. Tak jsem to nevydržel a vpálil jsem jí to s takovou tou nejmastnější svazáckou ironií: Milostivá paní, povídám, to bylo v roce čtyřicet sedm a ještě se to říkalo docela vážně. Já vám povím, co by vás teda podle mě vyléčilo z těch vašich bolestí. Co takhle zkusit jednou něco dělat?“
„Takže mamá se urazila a vod tý doby jsi musel Lauru volíbávat ve Stromovce.“
„Hovno,“opakoval Slávek proletářsky.
„Nebo se neurazila?“
Slávek si odplivl na prejzové střechy starobylých domů pod námi.
„Umřela, čoveče.“
„Cože?“
„Umřela. Asi za měsíc nato. Na rakovinu.“
„A sakra!“
„Tenkrát na tý plovárně už to věděla, Slávek na mě upřel modré oči. Je to blbost. Na velkejch číslech to nic nemění. Ale mě to, čoveče, vod tý doby straší v hlavě. Už nikdy jsem nedokázal bejt takovej dobrej soudruh jako ta svině Bárta.“
„Za to bys jí měl v duchu poděkovat, ne?“
„Já nevím. Rozumem jsem jako von, ale hádám se s ním, kde můžu. Docela v hloubi duše si myslím, že na tom něco je, na tý evakuaci dětí a na tom vládním krytu. Je to nemorální, ale realistický. Pro celej národ se kryt postavit nedá, ani nejde udělat celonárodní prověrka, kdo má dostat lístek. Rozumem jsem taky takovej - ale já prostě nemůžu.“
„Uklidni se,“ řekl jsem. „Von ani ten tvuj soudruh Bárta na to nejde čistě jen rozumem. Von má jenom jiný založení než ty. Takový, co podle mě i z nejrozumnějšího systému dokáže udělat pěkný svinstvo.“
„Jo, chlapče,“ vzdychl Slávek, „ale co když to moje založení jakživo neudělá ze svinstva rozumnej systém?“
„Pak je ovšem všechno v prdeli.“
Chtěl jsem ještě něco dodat, ale spolkl jsem to. Mně jako nestraníkovi nepříslušelo ho poučovat o dialektické jednotě protikladů, jediné úspěšné záruce vyřešení jeho problému. Stejně by to bylo houby platné. Jako nikdo, ani já jsem nevěděl, jak to vyřešit v praxi.

„Chudák mamá," řekl jsem. „A co to udělalo s Laurou?"
Slávek pokrčil rameny.
„Na funuse brečela jako každá dcerunka. Ale jinak - moc ji to asi nedojalo. V Únoru už fungovala na vnitru, pak přešla do kontrašpionáže, vykašlala se na toho doktora a vzala si Fišera. A potom - no dyť to je ti jasný."

4)

Už se skoro setmělo. Plameny promítaly vydlabanou svatozář červotočivého Krista na protější stěnu jako černý měsíc. Ve skalách hučel vítr, který se za dvacet let ani trochu nezměnil, a VAT v žilách měnil svět, i se sovětskými tanky dost nedaleko ve tmě, v bezpečné, i když trochu dobrodružné místo.
„Jak se vlastně jmenovala ta tvoje dívenka?" zeptal se nevinně Gellen. „Ta s tím nosánkem? Měla takovej protřelej kukuč."
„Myslíš," říkal jsem pomalu, „tu, cos mě s ní hostil whisky v noci před zázrakem?"
„Vidíš, zázrak! Skoro jsem na to zapomněl. Nějak ji to tehdy, chudinku, vyděsilo."
„Byla to prima žába. Z náboženství měla srandu, ale když se ti najednou před očima začne dřevěnej paňáca -"
„Docela pěkná kozička to byla, pokud se pamatuju, přerušil mě Gellen. Bohužel ne můj typ. Bohudík, vlastně. Aspoň nikdy nekolidovala s naším přátelstvím."
Seděl přede mnou v módních pruhovaných pantalónech, dlouhé nohy na taburetu z pardálí kůže, jako profesionální gigolo pod Kristem jakoby vyřezaným ze zvětralého plotu. Lžeš, kamaráde, řekl jsem si v duchu. Mně to nevadí, ale lžeš, a já to vím.

5)

Uslyšel jsem ten anachronický pozdrav před gramoprodejnou na Václavském náměstí, odkud vypouštěli na chodník nějakou melanézskou milostnou píseň, imitovanou Kučerovci.
„Pochválen pán Ježíš Kristus, pane profesore!"
Otočil jsem se a u zábradlí při kraji chodníku stála na obvyklém stanovišti pásků Liška, před sebou omlácený dětský kočárek z dvaapadesáté ruky.
„Liško!" zvolal jsem, opravdu radostně. Moje tehdejší milá, Margitka, se právě opět rozhodla, že se nerozvede, a z odvolání toho, mnou celkem nepožadovaného činu jí vyplynulo kratší období manželské věrnosti.
„Miláčku!"vykřikl jsem a ohlušil mě výbuch dětského řevu z vikslajvantového kočárku. „Co sis to, proboha, spískala?"
„To se přece smí, dyž se člověk vdá, ne?" pravila Liška a nasadila jeden ze svých starých, neuvěřitelně ctnostných výrazů. „Já sem katechismus eště nezapomněla. Muj starej mi ho mimoto denně připomíná." Mazané oči mě ale vítaly, oproštěné od veškeré mravnosti; vtáhly mě do šeříkového času před šesti lety, vůbec nebyly nepřátelské, zkoumaly mě, drze a vesele, jak to Liška vždycky dělala.
„Stejně," řekla, „dyž to člověk uváží, to ani neni samo sebou, jaký já měla štígro na katolíky. Dyž se uváží, že mě, chudýho sirotka, jeden katolík zkazí a druhej mi udělá fakana -"
Dítě se uklidnilo a vybledlo. Vypadalo jako paní vrchní radová. Bylo příšerně přežrané, mělo andělské blond vlásky a tmavě modré, skoro černé oči.
„Ale vzal si tě. Nebo to bejby máš s nějakym jinym katolíkem?"
„Dovol!"ohradila se Liška. „Jasan že si mě vzal. Sám vod sebe a v kostele!"
„Takže nakonec tě přece pokřtili?"
„Museli. Jinak by si mě muj starej třeba taky byl nevzal. Von je stejná svíčková bába jako ty, profásku."
Zelené oči se mi zjevně vysmívaly.
„Nebo ty už nejseš? Tenkráts byl."
„Už mě to přešlo," řekl jsem. Dítě na mě vykulilo tmavá kukadla, jako kdyby uvidělo ducha.
„Kohos to vlastně zachomoutovala?" zeptal jsem se Lišky, neboť její milá tvář s hedvábnou korunkou a tradiční modrou mašlí mi vybavila elementy jejího někdejšího slovníku.
„Toho neznáš, profásku. Ňákýho Novotnýho."
„Liško! Tos neměla víc fantazie?"
„Vybíral ty sis někdy podle mén?" odsekla. Byla to přece jen Liška - parvenu. Kdybych jí byl řekl, v čem je pro mne hlavní půvab mojí momentální milé Margitky Kolowratové, nepochopila by to. Nebylo v ní místa pro ozvěny starých mýtů. Kdybych byl tehdy znal Lauru a pověděl Lišce, že každá ženská s tím jménem má u mě napůl vyhráno, řekla by asi: „Neval, profásku!A co dyž je hrbatá?" Vše chápala v rovině přízemního realismu, ale občas měla i ona nepatrnou ctižádost.
„Já vim, že to je pitomý méno, Vlasta Novotná. Ale ten muj je vlastně trošku tvuj kolega, víš? Jedině že ho netisknou. Von nepíše takový blbosti jako ty."
„Počkej!"Aniž jsem vlastně věděl proč, pohlédl jsem na dítě, které mě fixovalo očima jako z borůvkového koláče. „Ty sis vzala V o j t ě c h a Novotnýho?"

Zeptala se nejistě:
„Ty ho znáš?“
„Aby ne, Liško! Abych neznal toho málem svatého proroka ortodoxie, jenž v pravověrnosti, i když ne v umění, předčil všechny hvězdy literárního *undergroundu*, zle zdecimovaného ráznými akcemi STB.“

6)

Přes všechny ty náhlé přepady a nečekané razie mělo podzemí dosud svého krále, Vincence Hollara, jenž od poválečných hymnů na Rudou armádu Osvoboditelku (vynesly mu Státní cenu) přešel pod vlivem juristické politiky Strany až k sonetům na české světce (a stará Státní cena mu umožnila to přežít). Po zatčení svého nejlepšího přítele, básníka Jana Kopuly, se stáhl do soukromí a cílevědomě se proměnil v proslulého poustevníka. Přestal vycházet z domu; protože však měl rád společnost, zejména mladých ženských, konali mnozí, a zejména mnohé, časté pouti do jeho renesančního domku, provokativně přilepeného na stráň přímo pod Hradem. Nejedna mladá baletka získala tam rukopis Mistrovy básně s věnováním; obyčejně nějakou znělku, kde se v eroticko - katolických pojmech a magickou češtinou opěvovala vždy zábavná ženská krása.
Vojtěch Novotný byl jedním z nejvytrvalejších - i když ne nejvítanějších - poutníků do Hollarovy svatyně. Viděl jsem ho tam při jedné půlnoční seanci. Četl tenkrát sáhodlouhou liturgickou báseň, jež se obvyklou metaforikou snažila kamuflovat běžné pochybnosti o příliš zjevně legendárních oblastech víry. Vypadal jako hanácký sedlák, měl v kulaté tváři klasicky pomněnkové oči a pro víru trpěl tím, že ač značně filozoficky vzdělán (vyhodili ho při poúnorových prověrkách těsně před doktorátem) pracoval jako omývač mrtvol ve Všeobecné nemocnici. Vytrvale a velmi agresívně se zúčastňoval všemožných podzemních čtení a všude vystupoval jako Petr, skála víry a neoblomný sloup ortodoxie. Byl to reflexivní křižovač u všech božích muk (jednou jsem ho pozoroval v tramvaji a pokřižoval se velmi nápadně, kdykoliv jsme minuli nějaký katolický kostel; Československé ignoroval), a právě o pravověrnost se nakonec rozbilo i jeho adorační přátelství s Vincencem Hollarem.
Hollar, tak jako mnozí básníci, trpěl kromě baletek také mánií na detektivky, a proto se mu líbil Graham Greene. Rád na něho zaváděl řeč a mně brzo začalo být nápadné, že Novotný, třebaže k výrokům Mistra horlivě připojoval dlouhé komentáře, při vyslovení jména proslulého konvertity nezvykle mlčí. Až jednou přerušil to nepochopitelné mlčení a došlo k události v análech katolického podzemí historické. Mistr se právě dostal do vytržení nad románem *Pistole na prodej*: z jeho částečně nesrozumitelné eulogie vycházelo nicméně najevo, že si tanečnici identifikoval s Máří Magdalénou a nájemného zabijáka s lotrem na pravici, a tu se Vojtěch Novotný zachmuřil a pravil rakevním hlasem scholastického vykladače: „Jestli dovolíte, Mistře - já si někdy myslím, že Greene někdy přece jen zachází příliš daleko. Jsou chvíle, kdy dokonce pochybuji o jeho spáse.“
V Mistrově pracovně zavládlo náhlé ticho. Mistr byl mužem velikých (literárních) vášní a já věděl, že kdo se dotkne jeho světců, je ztracen. Novotný to jistě věděl taky, ale neovládl se. Nyní se skrčil; i my se přikrčili a Mistr, s očima naplněnýma nedůvěrou ve vlastní uši, se na kubistickém křesílku nadzdvihl, vstal, odešel dramaticky k surrealistickému *Utrpení na kříži*, na němž visel skutečnými hřeby přibitý, ale namalovaný beránek, zakryl si oči, jako by k nebi vysílal střelnou modlitbičku, potom se prudce otočil a prorockým prstem namířil na scvrklého omývače mrtvol mezi dvěma baletkami.
„Pane Novotný!“zařval hlasem skutečně velikým a všichni jsme se roztřásli. „Nežli s vámi do království nebeského, to půjdu radši s Grahamem Greenem tam, kde je pláč a skřípění zubů!“
Novotný se té noci bezectně odplížil z domečku a Mistrův bonmot roznesly obě baletky po jiných podzemních shromážděních. Za svou poměrnou známost vděčil Novotný spíš tomu proslulému vyhnání z Ráje než nudným litanickým skladbám a svědčilo o Liščině nekulturnosti, že historku slyšela prvně až ode mne, v kavárně Juliš, kam jsem ji vzal i s kočárkem na kávu a dort.
„Hele, ale srandu si z něj dělat nemusíš,“ řekla trochu uraženě. „Von to myslí vážně. Tys dycky jen hrdlouhal“
„Já, Liško? Jak tohle můžeš -“
„Ten Greene,“ skočila mi do řeči. „Vojta ho nemá rád a tuhle mi vo něm čet z ňákýho magazínu. Novináři se ho ptali, jak je to s jeho náboženstvim, a von jim povídal, že jeho náboženství je jako taková nevyléčitelná nemoc. A ty seš zrovna takovej, rozumíš? Akorát že ta tvoje byla vyléčitelná.“
Pochopil jsem, že svou přičinlivou slídivostí se někde dopídila tajemství mojí víry, ačkoliv o vlastním muži byla tak málo informovaná. Později jsem zjistil, že její muž ji příliš nezajímal. Tenkrát u Juliše jsem ale vybuchl:
„Kdo ti to řek, Liško?“
„Hádej!“ pravila a zoubky, jež mě v dobách mé trýzně uváděly v zuřivost, kousla do Sacherova dortu. Mně se však, jak by řekla ona, velmi brzo rozsvítilo na majáku. Na celém světě byl jen jeden jediný člověk, který o tom věděl. Nebyl to spisovatel, a proto ani žádný žvanivec. Jestli ten jí to řekl, museli se moc dobře znát.
Hleděl jsem na ni, zatím co šlehačkovým dortem ohrožovala svou dosud pořád liščí linii. Byla to hezká linie, štíhlá, ale všude vkusně zaoblená. Liška nebyla typ, který se jednomu líbí a druhému ne. A já moc dobře znal toho nespisovatele. Jemu se líbily všechny typy.
Najednou jsem si vzpomněl na málem zapomenutý telefonický rozhovor před - kdy to bylo? Rychle jsem se, za pomoci prstů, oddal zvláštní matematice, a brzo jsem si to vypočítal.

7)

„Liško," řekl jsem. „Copaks mi to chtěla loni v létě?"
Okamžitě se stáhla do krunýře nepravděpodobné drzosti.
„Musíme vo tom mluvit? To ti snad bylo jasný, ne? A dals mi košem, tak mně se vo tom ani mluvit nechce!"
Přestala se věnovat nedojedenému Sachrovi a z kočárku vedle sebe vylovila dítě. Bylo zašněrované do staročeského povijanu a Liška nabrala lžičkou šlehačku a nacpala ji dítěti do pusy. Dítě, jako předtím na mě, vyvalilo oči a s hlasitým mlaskáním polykalo jemu patrně dosud neznámou pochoutku. V domácnosti omývače mrtvol si ji asi sotva mohli dovolit.
„Ty seš ale, hergot, matka, zakročil jsem v zájmu dítěte. Cpát ho takhle šlehačkou! Kolik mu, prosím tě, je?"
„Zaprve je to holčička," Liščiny oči hrdě sklouzly k tváři tvora, jenž žádné známky něžného pohlaví nejevil, „a sou jí dva měsíce, takže už může papat všecko."
„No nevim - kdyby tě viděla Evžena Vikusová -"
„Aspoň jí po ničem nikdy nic neni," dodala Liška nejistě. „A vůbec! Co je ti po tom, jaká já sem matka? Nemám tě ráda!"
Čím dál tím jasněji jsem si vzpomínal na to slunečné červencové sobotní dopoledne, kdy mě po pěti letech, vyplněných zčásti menopauzou vojenské služby a potom novými přítelkyněmi a zapomněním, najednou z ničeho nic zavolal dávný Liščin hlas.
„Ahoj, profásku!" slyšel jsem jej, tichý, mazlivý v telefonu, byl pořád mazaný všemi mastmi, ale nejvíc tou vonnou, jíž se potíraly už babylónské nevěstky.
„Nechceš ke mně přijít? Přiď! Mám pučenej kvartýr vod jedný kolegyně, budu tu přes neděli úplně sama, profásku. Heleď, přiď! Já bych moc chtěla..." zněl hlas kostelecké Kirké a nemusel nic dodávat, byl vlahý, svlečený, jako to červencové dopoledne - jenomže co čert nechtěl, ten den se zrovna měla uskutečnit první služební cesta manžela Margitky Kolowratové, první ode dne, co na mě v Myšákově cukrárně pohlédla svýma největšíma očima ve Velké Praze a začala beznadějně podléhat mé výmluvnosti. Margitka taky měla být - a byla - přes tu neděli sama doma a já jí měl dělat - a dělal - společnost. Proto jsem tehdy, i když ne zrovna s lehkým srdcem, odmítl lákavé volání hlásku z hloubky šeříkového času, a sotva se ozvalo Margitčino trojí cinknutí, sedl jsem do taxíka a ujížděl k secesní vile na Hanspaulce, kde na mě čekala ta navoněná a nervózní, protože až do té doby prý věrná manželka.
Provedl jsem znovu matematický kalkul měsíců a všechno vycházelo. Pohlédl jsem na vyvalené oči žravého nemluvněte, a taky to vycházelo.
„Liško, ty mrcho!" řekl jsem. „Ty prohnanej lišáku! Se mnou tu schovávanou vždycky prohraješ!"
Ze svého rejstříku vytáhla nevěrohodně přehnaný výraz nechápavosti.
„Já ti nerozumim!"
„Neval, Liško," řekl jsem po ní. „Pocem!" a vzal jsem ji za nahou paži. Pořád byla vlahá, hladká a sametová.
„Tatínek tohohle mrňouska je přeci pan doktor Gellen!"

8)

„Ty seš, víš!" pravila Liška vyčítavě. „Profousi, ty seš stejně kantor, hnusnej, vodpornej!"
„Je to tak?"
„No je."
„A chtělas mě zachomoutovat?"
„No chtěla. Ale -" pohlédla na mě se skutečnou a velmi věrohodnou výčitkou v zelených očích, „- dyť ty si tehdá v Kostelci proti tomu nebyl. Neval zas ty, víš?"
Zastyděl jsem se, protože měla pravdu. Nebyl jsem proti manželství s ní. Koktejl z kosteleckých šeříků, z mého vlastního, silně potentního mládí, z jejího odvěkého kouzelnictví sedmnáctiletých ňader, očí a modré mašle v hedvábných vláskách, to všechno mě přinutilo hrát svou katolickou frašku dál a dál, nakonec s úmysly zcela tak zvaně vážnými. Proto jsem ji začal posílat na katechismus k páteru Doufalovi - neboť Liška byla nepokřtěný pohan - abych ji vstupem do Církve učinil schopnou křesťanského sňatku a abych jí nějak věrohodně vysvětlil svou cudnost po dobu, co jsem nemohl být jiný, pro následky brazilské kapavky. Shořel jsem jak papír, jak by řekla ona, chytil jsem v šeříkové noci jasným plamenem a uhasil mě vlastně až nevyzpytatelný nápad vrchního velitele vojsk, jenž se rozhodl povolat vzdělance k výkonu vojenské služby dávno před obvyklým nástupním termínem, už v létě. Uhasil mě podle starého přísloví: Liška mi sešla z očí, naplnila je nějaká Ludmila Neumannová - Hertlová a pak jedna smutná oficírská panička Jana. Současně s tím, toho léta, odešla Liška mýt podlahy do špitálu v Zeleném Hradci; odtud, díky (jak jsem si až do odpoledne v Julišově cukrárně myslel) nějakému triku své mazanosti se dostala k mytí podlah do Matičky měst, až nakonec povýšila na pomocnou sestru ve Všeobecné nemocnici. Tou dobou už tam byl asistentem na gynekologii můj dobrý přítel dr. Gellen